

PAINEN ALLA TIMANTIKSI
SUBJEKTIUDEN RAKENTUMINEN JA HALLINTA TYÖTTÖMYYTEEN LIIT-
TYVIEN MIELIPIDEKIRJOITUSTEN DISKURSSEISSA

Hanna Hirvelä
Maisterintutkielma
Kulttuurit ja yhteisöt muut-
tuvassa maailmassa, KUMU
Historian ja etnologian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2024

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Historian ja etnologian laitos
Tekijä Hirvelä Hanna	
Työn nimi Paineen alla timantiksi – subjektiuden rakentuminen ja hallinta työttömyyteen liittyvissä mielipidekirjoituksissa	
Oppiaine Kulttuurit ja yhteisöt muuttuvassa maailmassa	Työn laji Maisterintutkielma
Aika Kevät 2024	Sivumäärä 57
Tiivistelmä <p>Tällä hetkellä on Suomessa hyväksytty useita lakeja koskien eritoten työttömien sosiaalietuuksia. Muutokset ovat myös aiheuttaneet runsaasti mediakeskustelua. Tutkielma käsittelee subjektiuden rakentamista ja hallintaa työttömyyteen liittyvissä Helsingin Sanomissa julkaistuissa mielipidekirjoitusten diskursseissa. Aineiston mielipidekirjoitukset on julkaistu aikavälillä 6.4.2023–25.3.2024 ja satunnainen otanta on kerätty maaliskuussa 2024. Kirjoittajina ovat työttömyyden kentällä toimivat asiantuntijat, sekä itsensä työttömiksi kokevat henkilöt. Tutkielman perustana on näkemys siitä, että diskurssit työttömyydestä yhdistyvät laajempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun aiheesta. Kysyn tutkielmassani, <i>millaisia subjektiasemia ja hallinnan muotoja työttömyyteen liittyvissä mielipidekirjoituksissa rakentuu?</i></p> <p>Yhteiskunnan toimintaa pyritään vahvistamaan tukemalla ja ohjaamalla yksilön aktiivisuutta. Perustuen Michel Foucaultin tiedon arkeologiseen diskurssianalyysiin ja hallinnan analytiikkaan tarkastelen hallinnan ja subjektiuden monimutkaista vuorovaikutusta työttömyyteen liittyvässä mediapuheessa.</p> <p>Aineistossa korostuu ajatus siitä, että kokoaikainen palkkatyö nähdään normatiivisena tilana yhteiskunnassa, jota hallinnalla tavoitellaan. Analyysissä nousi viisi rakentuvan subjektiaseman mukaan nimettyä diskurssia: aktiivisen työnhakijan diskurssi, prekaarisuuden tunnistava diskurssi, työttömyysetuuteen oikeutetun diskurssi, turhaantuneen asiantuntijan diskurssi ja inhimillisen pääoman kehittäjän diskurssi. Aineistossa yhteistä erilaisilla mielipiteille oli kertomus yksilöstä, joka tekee kaikkensa päästäkseen töihin.</p>	
Asiasanat: työttömyys, diskurssi, hallinta, mielipidekirjoitus, subjekti	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto JYX	
Muita tietoja	

Sisällys

1	JOHDANTO	1
2	AINEISTO JA METODOLOGINEN LÄHESTYMISTAPA	4
2.1	Mediapuhe	4
2.2	Tiedon arkeologia.....	6
2.3	Aineiston analyysi.....	9
3	TYÖTTÖMYYDEN ILMIÖ.....	13
3.1	Neoliberalismi ja työttömyys	14
3.2	Työttömyyden määritelmiä	16
3.3	Miksi työttömyys nähdään ongelmallisena?	18
3.4	Työttömyyden tutkiminen Suomessa	19
3.5	Työttömyys, hallinta ja media.....	20
4	HALLINNAN ANALYTIikka JA SUBJEKTI	22
4.1	Diskurssi.....	23
4.2	Moraalisubjekti.....	24
4.3	Vallan analytiikka	25
4.4	Hallinnan analytiikka	27
4.5	Kansalaissubjekti.....	29
5	ANALYYSI	31
5.1	Prekaarisuuden tunnistava diskurssi.....	33
5.2	Työttömyysetuuteen oikeutetun diskurssi.....	36
5.3	Aktiivisen työnhakijan diskurssi	39
5.3.1	Pitkäaikaistyöttömyyden ja osatyökyvyn diskurssi.....	40
5.4	Turhautuneen asiantuntijan diskurssi	43
5.4.1	Ikäsyrynnän diskurssi.....	45
5.5	Inhimillisen pääoman kehittäjän diskurssi	46
6	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	48
	LÄHTEET.....	52

1 JOHDANTO

Työ- ja elinkeinotoimiston tilastojen mukaan Suomessa oli tammikuun 2024 lopussa yhteensä 291 100 työtöntä työnhakijaa. Se on noin 33 000 henkilöä enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Myös uusia avoimia työpaikkoja on Suomessa tilastollisesti 23 500 vähemmän kuin edellisvuonna. (Työ- ja elinkeinotoimisto, 2024). Tutkin opinnäytetyössäni subjektiivisuuden rakentumista ja hallintaa Helsingin Sanomissa julkaistujen työttömyyteen liittyvien mielipidekirjoitusten diskursseissa. Useat tutkimukset ovat esittäneet, että mediaan liittyvä retoriikka työttömiä kohtaan reagoi taloudellisiin suhdanteisiin muuttuen leimaavammaksi vaikeina aikoina (McArthur, Reeves 2019, 2). Jo vuosia on työpaikkojen lisääminen ja työttömyyden vähentäminen ollut osana Suomen hallituksen keskeistä tavoitetta. Suomessa vallinnut kasvun ja työllisyyden politiikka ei kuitenkaan ole onnistunut poistamaan työttömyyttä. Nykypolitiikan katsotaan ennemmin lisänneen eriarvoistumista ja vahvistaneen hyvin toimeentulevien asemaa yhteiskunnassa (Juhila 2018, 210).

Työttömyyttä määritellään usein tilastojen perusteella, jolloin tarkastellaan, onko työttömien määrä laskussa vai nousussa. Tällöin vähemmälle jää työttömyyden tarkasteleminen sosiaalisena prosessina, jota muokkaa epäsymmetriset valtasuhteet, jotka vaikuttavat työttömyyden taustalla. (Karjanen 2016, 34.) Kiinnostus tutkimusaiheeseen heräsi osittain työni kautta. Olen työskennellyt asiantuntijatehtävissä työttömyyden parissa ja tämän kautta työttömien omakohtaiset kokemukset, työlle ja työnpuutteelle annetut merkitykset ja työttömän arjen realiteetit ovat minulle läheisiä, sekä tuttuja aiheita.

Tällä hetkellä on Suomessa hyväksytty ja hyväksymässä useita lakeja, jotka koskevat eritoten työttömien sosiaalietuuksia, ja keskustelu aiheesta on käynyt kiivaana. Tutkimus käsittelee diskursseja 15:sta Helsingin Sanomissa julkaistussa mielipidekirjoituksessa. Tutkielman perustana on näkemys siitä, että diskurssit työttömyydestä yhdistyvät laajempaan yhteiskunnalliseen mediapuheeseen sekä keskusteluun ilmiöstä. Mielipidekirjoitukset ovat Helsingin Sanomien lukijoiden mielipiteitä, jonka kuka tahansa voi lähettää ja valikoitu osa niistä julkaistaan. Osa kirjoittajista toimivat asiantuntijoina työttömyyden kentällä. Otanta on valittu satunnaisesti viimeisen vuoden aikana julkaistusta kirjoituksista aikavälillä 6.4.2023–25.3.2024.

Tutkielman teoreettinen ja metodologinen viitekehys pohjautuu Michel Foucaultin (2005) tiedon arkeologiseen diskurssianalyysiin sekä subjektuuden rakentumiseen ja hallintaan osana valtasuhteita. Foucaultin diskurssianalyysi analysoi ja käsitteellistää diskursseista rakentuvia subjekteja ja subjekteja ohjaavia valtasuhteita (2005). Foucaultin tutkimustyön keskiössä on ajatus vallasta tuottavana voimana, joka vaikuttaa erilaisten toimijoiden subjektiasemiin ja suhteisiin (Foucault, 2005). Subjektiasemalla tarkoitetaan tällöin yksilön asemaa tai asemia valtakäytäntöjen kehityksissä (Kaisto ja Pyykkönen 2010, 9).

Diskurssianalyysin kriittinen lähestyminen yleisesti merkitsee sitä, että pyritään tarkastelemaan yhteiskunnallista ilmiötä, johon halutaan mahdollisesti puuttua. Työn nyky-yhteiskunnallisen monimerkityksellisyyden vuoksi ajatellaan, että sen menettäminen merkitsee paljon muutakin, kun palkan puutetta. Työ tuottaa arvoa, materiaa, moraalista, symbolista ja sosiaalista, ja näin se myös rakentaa ja rajaa identiteettiä (Kwon ja Lane 2016, 7).

Työttömyyden hallinta tarkoittaa ohjaamista hallitusti, laskelmoidusti ja johdonmukaisesti kohti tavoitteita, jotka kulloinkin nähdään tärkeiksi. Työttömyyden hallinta muotoutuu ja tunnistetaan erilaisten toimijoiden, viranomaisten, politiikkaohjelmien ja hallinnon suunnitelmien kautta, joiden välillä on monimutkaisia ja usein huomaamattomia yhteyksiä. Työttömyyden kontekstissa tarkastelen sitä, millaisia ennako-oletuksia hallinta sisältää työttömyyden subjektuuden erilaisista muodoista sekä sitä, millaisia muutoksia subjekteissa hallinnalla tavoitellaan. Kysyn tutkielmasani, *millaisia subjektiasemia ja hallinnan muotoja työttömyyteen liittyvissä mielipidekirjoituksissa rakentuu?*

Tarkemmat tutkimuskysymykset ovat:

- Millaisia vaikutuksia työttömyydellä on mielipidekirjoittajien kokemusten mukaan?
- Miksi on käytetty juuri tiettyä käsitettä tai muodostunutta lauselmaa?
- Millaisia lausumia työttömyydestä mielipidekirjoitukset sisältävät?
- Millaisia käsitteitä työttömyydestä ja työttömästä lausumissa käytetään?
- Millaisia ovat yhtäältä mielipidekirjoitusten kirjoittajien subjektiasemat ja, toisaalta, millaisia subjektiasemia ne pyrkivät työttömälle ehdottamaan ja rakentamaan?
- Miten mielipidekirjoitusten käsitteet, subjektiasemat, lausumat ja niistä muodostuvat diskurssit kytkeytyvät poliittisiin mielipiteisiin?
- Miten mielipidekirjoituksissa rakennetaan totuuksia työttömyydestä?
- Miten lausumat ja diskurssit puhuvat työttömän ja työttömyyden hallinnasta?

Tutkimuksen tavoitteena on tarkastella mielipidekirjoituksista nousseita subjektiase-mia, sekä tarkastella taustalla vaikuttavaa hallintaa ja ohjausta. Tarkoituksena on myös antaa nykyhetken tilannekuvaa vallitsevasta yhteiskunnan tilanteesta, ja sen representaatioista mediassa 2023–2024 välisenä ajanjaksona.

Työttömyyttä voidaan tarkastella sosiokulttuurisena ilmiönä, jonka taustalla vaikuttavat sekä yhteiskunnan rakenteet että yksilön ominaisuudet. Tutkimus tarkas-telee työttömyyttä median tuottamien diskurssien kautta. Tutkimuksen näkökul-masta työttömyyttä tarkastellessa on ensin määritettävä työn merkitystä nyky-yhteis-kunnassa, sekä tarkasteltava niitä instituutioita ja käsitteitä, jotka työttömän arjessa hallitsevat.

2 AINEISTO JA METODOLOGINEN LÄHESTYMISTAPA

Maisterintutkielmani aineisto koostuu 15 Helsingin Sanomissa julkaisusta mielipidekirjoituksesta aikavälillä 2023–2024. Aineisto on kerätty Helsingin Sanomien verkkosivuilta maaliskuussa 2024. Mielipidekirjoitukset on löydetty hakusanalla ”työttömyys”. Helsingin Sanomat omistaa Sanoma-konserniin kuuluva Sanoma Media Finland. KMT:n mukaan Helsingin Sanomien kokonaistavoittavuus viikkomäärisesti printti ja digilehdellä on noin 2 187 000 henkilöä (2023). Uutisarvostukset 2022 tutkimuksen mukaan 69% suomalaisista pitää Helsingin Sanomia luotettavana sanomalehtenä (Ignatius 2023). Helsingin Sanomien toimitus valitsee mitkä lukijoiden lähettämistä mielipidekirjoituksista julkaistaan, ja mitkä jätetään julkaisematta.

Analysoitavat mielipidekirjoitukset muutettiin tekstitiedostoiksi lukemisen helpottamiseksi ja tekstit on koodattu tunnuksilla A1-A15. Michel Foucaultin tiedon arkeologiseen diskurssianalyysiin tukeutuen tarkastelen mielipidekirjoituksia osana laajempaa yhteiskunnallista mediapuhetta työttömyydestä. Artikkelissaan *Foucault, genealogia, arkeologia* Ralf Kauranen ja Pekka Rantanen selventävät Foucaultin tiedon arkeologian viitekehyksen yhdistämistä tutkimuksessa (2005, 217).

2.1 Mediapuhe

Suomen uutismediassa on viime vuoden aikana käsitelty työttömyyttä monesta eri näkökulmasta. Mediassa on korostunut työttömyyden yhteiskunnalliset vaikutukset, kuten eriarvoisuuden lisääntyminen ja sosiaaliturvan heikkeneminen. Myös osa-aikatyön yleisyys ja sen vaikutukset työntekijöiden taloudelliseen asemaan tuottavat mediakeskustelua. Viime vuoden aikana eritoten hallituksen leikkaukset työttömyysturvaan ovat olleet esillä, ja niiden vaikutuksista työmarkkinoihin ja työllisyyteen on arvioitu.

Norman Fairclough (1997), yksi kriittisen diskurssianalyysin puoltajista, toteaa sanomalehden toimivan sosiokulttuuristen arvojen ja muutosten mittarina. Teksti on aina tuotettu jossakin tietyssä tilanteessa, tiettyyn tarkoitukseen ja monesti vielä tietylle yleisölle kohdennettuna. Sosiaaliselle todellisuudelle tyypillisesti, lehdessä julkaistut tekstit tuottavat diskurssien kautta kulttuurin arvoja ja ideologiaa. (Fairclough 1997, 67–78.) Tiedon tuottamisen paikka ja toimijuus on muuttunut tekniikan kehittymisen myötä. Melkein päällä tahansa on tänä päivänä pääsy internetiin, mikä mahdollistaa sen, että kuka tahansa voi tuottaa tekstiä haluamastaan näkökulmasta.

Voidaan ajatella, että valta on läsnä ihmisten tuottaessa vuorovaikutuksen kautta sosiaalista todellisuutta. Yhteiskunnanjärjestelmissä valtasuhteet vaikuttavat joukkotiedotukseen ja joukkotiedotus osaltaan vaikuttaa valtasuhteisiin. Tämä näkyy esimerkiksi luokkaa, sukupuolta ja etnisyyttä käsittelevissä suhteissa ja poliitikkojen, tiedemiesten ja suuren yleisön välisissä suhteissa. (Fairclough 1997, 22). Norman Fairclough esittelee teoksessaan, *Miten media puhuu* (1997) kehukset, joiden avulla tiedotusvälineiden kieltä voi tulkita. Hänen mukaansa media on tärkeä osa-alue sosiaalisten ja kulttuuristen muuttumisprosessien tutkimuksessa (Fairclough 1997, 10). Fairclough käyttää diskurssin käsitettä pohjautuen Foucault'laiseen ajatteluun diskurssista todellisuuden sosiaalisena konstruktiona (Foucault 2010), sekä kielitieteissä valitsevana ajatuksesta diskurssista sosiaalisena toimintana ja vuorovaikutuksena (Fairclough 1997, 31).

Median asema nyky-yhteiskunnassa on keskeinen. Esimerkiksi iso osa tiedotusvälineiden tarjonnasta on tarkoitettu viihteelliseksi (Fairclough 1997, 20). Tähän heijastuu kaksi nykypäivän mediakielessä näkyvää suuntausta. Ensimmäiseksi julkisten asioiden media rakentuu jutustelumaisemmaksi. Toiseksi se viihteellistyy ja muuttuu kaupallisemmaksi. On havaittu, että median kaupallistuessa ja markkinavoimien kilpailun kiihtyessä kaikenlainen media saa rooliin viihdyttäjänä. (Fairclough 1997, 20).

Median valikoima on ammattimaisesti ja institutionaalisesti valvottua, lukuun ottamatta sosiaalista mediaa, jonne kuka tahansa voi päivittää mitä tahansa, esille pääsevät ne, joilla on jo aiempaa taloudellista, poliittista tai kulttuurillista valtaa (Fairclough. 1997, 58). Mieliopidekirjoitus mediassa määritellään kirjallisessa muodossa esitettyä mielipiteenä tai kannanottona johonkin. Se voi olla tulkitseva, tietoa välttävä tai mielipidettä johdettava (Kuutti 2009,124). Tilanteeseen johtaneita rakenteita arvioidaan tai puolletaan argumentaatioisin keinoin. Kirjoituksessa voidaan myös tuoda esiin mahdollisia ratkaisukeinoja tilanteeseen. (Kuutti 2009, 124). Aineiston mieliopidekirjoitukset ovat kirjoittajien Helsingin Sanomille lähettämiä. Huomattavaa on kuitenkin se, että Helsingin Sanomat valikoivat mitä julkaisevat ja mitä jättää julkaisematta.

Faircloughn mukaan mediateksteistä tarkastellaan representaatioita (1997). Tarkastellaan mitä tekstin kuvaukseen sisällytetään ja mitä siitä jätetään pois. Tärkeäksi

muodostuu kirjoittajan ensisijaiset ja toissijaiset valinnat. (Fairclough 1997, 13). Aineistolta kysytään

Miten maailma (tapahtumat, suhteet jne.) representoidaan?

Minkälaisia identiteettejä on annettu niille, jotka esiintyvät ohjelmassa tai tarinassa (toimittajat, yleisöt, kolmannet osapuolet, joihin viitataan tai joita haastatellaan?)

Mitä suhteita on rakennettu osallistujien välille (esimerkiksi toimittajan ja yleisön, asiantuntijan ja yleisön tai poliitikon ja yleisön välille?) (Fairclough 1997 14)

Fairclough esittelee mediapuheen kolmiulotteista suhdetta, jossa keskenään kommunikoivat teksti, diskurssiiviset käytännöt ja sosiokulttuurinen suhde. Diskurssikäytäntö toimii välittäjänä tekstin ja sosiokulttuuristen käytänteiden välillä. Katsotaan, että nämä käytänteet muovaavat diskurssikäytänteiden luonnetta, eli tekstin tuottamiseen ja kuluttamiseen liittyviä tapoja. Puolestaan diskurssikäytänteet heijastavat kulttuuria ja yhteiskuntaa, sekä myös diskurssia, kieltä ja tekstiä. Diskurssikäytänteiden kaksijakoisuus rakentaa institutionaalisten prosessien ja diskurssiprosessien välisiä eroavaisuuksia. (Fairclough 1997, 81–82).

Myös Fairclough tarkastelee sitä, miten valtasuhteita tuotetaan sosiaalisissa käytännöissä. Katsotaan, miten tietylle tiedolla annetaan etuoikeutettua asema tai sitämillaisia subjektipositioita diskurssissa tuotetaan (Fairclough 1992, 12,36).

Foucault korostaa historiallisen kontekstin merkitystä keskustelun ymmärtämisessä. Aineiston teksteissä historiallinen konteksti sisältää taloudelliset olosuhteet, hallituksen politiikan ja sosiaaliset asenteet työttömyyttä kohtaan. Nämä tekijät vaikuttavat työttömyysasioita ympäröivän diskurssin rakentamiseen ja tulkintaan.

2.2 Tiedon arkeologia

Tiedonarkeologisella kaudellaan Foucault oli kiinnostunut diskurssien järjestyksestä, sekä diskurssien muovaamista subjekteista, instituutioista ja rajoista. Teemu Taira viittaa Michael Foucaultin Tiedon arkeologiaan (2002, alkup. 1969), todetessaan sen olevan metodologinen reflektio hänen aiemmasta työstään enemmän kuin opaskirja diskursiivisiin metodeihin (Taira 2022, 23).

Foucault (2005) viittaa diskurssin käsitteellä yhteiskunnalliseen tai tieteelliseen puheeseen, keskusteluun ja käytäntöihin, joilla on oma kohteensa, kielensä, argumentaationsa ja sovellusalueensa. Lausumista syntyvä diskursiivinen muodostelma tuottaa oman kohteensa ja hyväksyttävän puhetapansa. Diskurssia käsitellään ”ilmenemissensä silmänräpäyksessä” (Foucault 2005, 39). Teksti on samanaikaisesti sosiaalisen todellisuuden tuote ja tuottaja (Foucault 2005, 181). Foucaultin diskurssissa puhe on totuuden ja tiedon rakenteista, jotka ilmenevät tekstissä. Diskurssin käyttämisen tai

tuottamisen teossa ne jäävät usein tiedostamatta ja toimivat ikään kuin automaattisina lausumien esittäjien ja niiden kokoajien taustalla.

Diskursiiviset rajauskäytännöt tehoavat ja konkretisoituvat, mikäli niille on muodostumassa institutionaalinen perusta ja yhteiskunnallisia käytäntöjä. (Foucault 2005). Tiedonarkeologiassa Foucault hahmottelee säännönmukaisuuksien löytymistä lausumien välillä diskurssien tunnistamiseksi. Foucaultin tiedon arkeologiset tutkimukset käsittelevät tiedon olemassaolon ehtoja, tiedon muodostumisen prosessia ja tiedon käytänteitä. Tekstistä etsitään temaattinen sisältö, jota kuvaillaan objektin käsitteellä. (Foucault 2005.)

Keskeiset käsitteen tiedon arkeologiassa ovat lausuma ja diskursiivinen muodostelma (Kauranen ja Rantanen 2005, 227). Lausumalla on oma paikkansa diskursiivisessa muodostelmassa, joka muodostuu lausumien välisistä suhteista ja säännönmukaisuuksista (Mt. 228). Diskurssi on tutkijan konstruktio, ja diskurssien väliset rajat sekä pää- ja aladiskurssien väliset suhteet määräytyvät tutkimusasteleman mukaan.

Lausumalla ja diskursiiviselle muodostelmalle Foucault määrittelee neljä ulottuvuutta. Diskurssi muodostuu objektin, lausumistapojen, käsitteiden ja strategioiden muotoutumisprosesseista. Lausumat puolestaan muodostuvat referentiaalisuuden, subjektiposition, liitännäissalueen ja aineellisen toistettavuuden kautta. (Rantanen ja Kauranen, 228–229). Tällöin poikkeavuudet tietämisen muodoissa koskevat esimerkiksi objektin hajoamisen astetta: miten vapaasti jotain voidaan ilmaista ja sitä, miten jokin käsite on määritelty tai miten teoriaa rakennetaan käsitejoukossa (Mt. 229).

Foucaultin mukaan objektin muotoutumista voi tarkastella kolmen kiintopisteen kautta. Esiintulopinnat merkitsevät paikkaa, jossa jokin ilmiö, esimerkiksi työttömyys, nousee yhteiskunnalliseen kiinnostukseen. Rajaavat instanssit puolestaan muotoilevat objektia instituutiolla tai käytänteillä ottaen osaa siihen, mitä ja miten objektista puhutaan. Oletetaan, että objektia rajaava instanssi määrittää ja rajaa objekteja tarkemmin, kuin normatiivinen yhteisö (Kauranen ja Rantanen 2005, 231). Kolmanneksi objektit muotoutuvat erikoistumisen asteikolla. Tällä tarkoitetaan diskursiivisen muodostelman piirissä tapahtuvaa objektin määrittämistä esimerkiksi luokittelemalla ja uudelleen ryhmittämällä (Mt. 231). Esiintulopinnat, rajaavat instanssit ja erikoistumisen asteikot kuvaavat puolestaan erialueiden välisiä suhteita ja vuorovaikutusta. Tämä kolmijako ei koske ainoastaan diskursiivista muodostelmaa, vaan kattaa laajemmin instituutioiden ja objektin muotoutumisen välisen suhteen (Mt. 232).

Objektin ja lausuman välistä kytköstä tarkastellaan referentiaalisuuden tutkimisella. Referentiaalisuus koostuu siitä, kun objektia tarkastellaan yhteydessä subjektiposition, liitännäissalueeseen ja toistettavaan aineellisuuteen. Lausuma itsessään määräytyy referentiaalisuuden kautta, jolloin yhdellä lausumalla voi olla useita eri merkityksenantoja objektille. (Kauranen ja Rantanen 2005, 233).

Foucault tarkastelee nimenomaan tiedon muodostumista ja sen tapaa tuottaa kohteita eli subjekteja. Foucault on tutkinut esimerkiksi totuuden ja tuotannon vallan suhteita, jolloin subjekti nähdään diskursiivisesti muotoutuvana ja talous diskursiivisten käytäntöjen ja tapahtumien osana. (Foucault 2001, 119). Foucault puhuu kolmesta objektivaation muodosta, tuotannon kolmijakoisuudesta, jotka muokkaavat yksilöstä subjektin. Ensimmäinen käsittää tieteellisen tiedon objektivaatiota, esimerkiksi diskurssissa puhuvasta subjektista tai taloustieteen tuottavasta subjektista. Toisessa muodossa on kyse subjektin objektivaatiosta erottelevissa käytänteissä. Kolmas objektivaatio käsittää sen, miten yksilö rakentaa ja muovaa itsestään subjektin. Subjekti on tiedon arkeologiassa tarkastelun alla, mutta arkeologia keskittyy osoittamaan sitä, miten subjekti rakentuu diskurssimuodostelmissa. Ajatellaan, että historialliset olemisen ehdot vaikuttavat siihen, mitä subjektin on ylipäättään mahdollista tietää (Kauranen ja Rantanen 2005, 220).

Lausumistapojen ja subjektipositioiden avulla voidaan tarkastella diskurssien ja lausumien suhteita subjektiuteen ja toimijuuteen. Lausumistapojen muodostumista Foucault tarkastelee kolmen kysymyksen kautta:

- a. Kuka puhuu tai kenellä on oikeus käyttää jotain tiettyä kieltä? b. Mitkä ovat institutionaaliset paikat, joista diskurssi tehdään ja saa legitimitettinsä? c. Minkälaisia ovat subjektin suhteet objektien alueisiin? (Kauranen ja Rantanen 2005, 234.)

Institutionaaliset paikat kuvaavat lausumistapojen muotoutumisen ehtoja ja rajoituksia (Kauranen ja Rantanen, 235). Subjektin positiota myös määrittää subjektin mahdollinen asema objektin alueeseen. Huomattavaa on se, että lausuman subjekti ei ole sama, kun kieliopillinen subjekti tai tekstin kirjoittaja. Subjektin positio voi pysyä ennallaan useissa eri lauselmassa, mutta myös muuttua lauseesta toiseen (Mt. 236).

Käsitteiden muodostumisen ja liitännäisalueen ulottuvuuksissa on kyse lausumien keskinäisten suhteiden kuvaamisesta. Liitännäisalue merkitsee lausuman kontekstia. Foucault luonnehtii liitännäisalueen olevan kontekstin määrittelyä mahdollistava lausumista muodostuva suhdejärjestelmä. Lausuman kytkeytyessä liitännäisalueeseen muodostuvat myös käsitteet. (Kauranen ja Rantanen 2005, 236).

Käsitteitä tarkastellaan kolmen eri ulottuvuuden kautta: peräkkäisyyden muotojen, rinnakkaiselon muotojen ja väliintulomenettelyjen. Peräkkäisyyden muodon avulla tarkastellaan, mitkä ovat lausumien järjestymisen säännönmukaisuuden sekä sitä, miten tieto, sekä käsitteet rakentuvat. (Kauranen ja Rantanen 2005, 237–238). Rinnakkaiselon muodoissa tarkastellaan lausumien läsnäolon kenttää, samanaikaisten esiintymien kenttää sekä muistin aluetta. Väliintulomenettelyissä on kyse lausuman kyvystä muuntaa muotoa. Siinä tarkastellaan, kuinka lausumista muodostetaan kokonaisuuksia esimerkiksi ilmaisun tavan muutoksissa. (Mt. 238.)

Neljäs ulottuvuus, strategia, merkitsee tiedon arkeologiassa teemaa tai teoriaa jonkin diskursiivisen muodostelman periaatteena. Strategiat ovat kokonaisuuksia,

joissa yhdistyvät objektin, lausumistapojen ja käsitteiden muotoutuminen. Siinä tarkastellaan diskurssien taantumispisteitä, diskursiivisen ryhmittymän taloutta ja diskurssin merkitystä ei-diskursiivisten käytäntöjen kentällä (Kauranen ja Rantanen 2005, 240). Taantumispisteet ovat kohtia, jossa diskurssi voi hajautua diskursiiviseksi alaryhmiksi. Hajaantuminen voi tapahtua esimerkiksi objektien, lausumistapojen tai käsitteiden eriytymisistä. (Mt. 240.)

Diskursiivisten ryhmittymän taloudella tarkoitetaan analysoitavan diskurssin ja sille läheisten tai samanaikaisten diskurssien välisiä suhteita. Kolmas tarkastelupinta tarkastelee diskurssin merkitystä ei-diskursiivisten käytäntöjen kentällä. Tällöin ensin tarkastellaan, miten samaa diskurssia käytetään muissa yhteyksissä ja sitä, mitkä säännöt määräävät diskurssin käytöstä yhteiskunnassa (Kauranen ja Rantanen 2005, 241). Lausuman arvon punnitsemiseen liittyy myös kysymys hallinasta ja poliittisesta taistelusta. (Kauranen ja Rantanen 2005, 245.)

2.3 Aineiston analyysi

Foucaultin teorioissa diskurssin keskeinen piirre on sen säännönmukaisuuksien ja lainalaisuuksien toistuminen tietyssä kontekstissa (2005). Tutkimuksen kontekstina toimii työttömyyttä käsittelevät sanomalehden mielipidekirjoitukset, ja analyysissä tarkastelen diskurssikäytäntöjä ja niissä ilmenevän tekstigenren eli mielipidekirjoitusten säännönmukaisuuksia. Aineiston analyysi rakentuu Johdannon luvussa 1.1 esittämiäni kysymysten (ks. sivu 2) varaan.

Ensimmäisenä vaiheena tunnistan mielipidekirjoituksista ne ohjaavat lausumat, jotka pyrkivät tuottamaan ja vahvistamaan tiettyä totuutta (Foucault 2005, 192–194). Näiden lausumien avulla kirjoittajat pyrkivät vakuuttamaan lukijansa ja antamaan puheelleen merkityksiä. Tämän jälkeen tarkastelen ohjaavien lausumien erilaisuuksia ja samankaltaisuuksia keskenään sekä analysoin, milloin lausumien sääntö muuttuu riittävästi, jotta syntyy poikkeavia diskursseja.

Mielipidekirjoituksista pyritään hahmottamaan, miten työttömyys määritellään sen institutionaalisessa kontekstissa. Tavoitteena on ymmärtää, miten näissä kirjoituksissa työttömyydestä muodostuu puheen kohde eli objekti. Foucault korostaa, että keskeistä on kiinnittää huomiota siihen, miten puheen kohde asettuu suhteeseen yhteiskunnallisiin instituutioihin, kuten TE-toimistoihin ja työttömyyttä koskevaan lainsäädäntöön, sekä työttömien kohtelun perinteisiin tapoihin, kuten erilaisiin aktivointitoimiin. Institutionaaliset toimijat vaikuttavat siihen, miten työttömyydestä puhutaan mielipidekirjoituksissa, ja tarkkaillaan, viitataanko näiden instituutioiden antamiin merkityksiin tai käytäntöihin mielipidekirjoituksissa vai osallistuvatko näiden

instituutioiden edustajat kirjoitustyöhön. Analyysissä kiinnitän huomiota myös erilaisiin tapoihin luokitella tekstiä, esimerkiksi työttömyyden kontekstissa pitkäaikais-työttömyyden tai osatyökyvyn teemoihin.

Lausuman kohteen määrittelyssä ja luokittelussa on keskeistä tarkastella referentiaalisuutta eli sitä, millainen on lausuman suhde objektiinsa eli missä "rekisterissä" tietynlainen lausuma on mahdollinen tai mihin "rekisteriin" se viittaa (Foucault 2005, 57–69). Esimerkiksi lausuma "työttömät ovat saamattomia" voi viitata eri rekistereihin riippuen siitä, mitä merkityksiä sille annetaan, ja pintapuolisesti samankaltaiset lausumat voivat viitata eri merkityksiin ja tavoitteisiin.

Tiedon arkeologinen lähestymistapa auttaa tunnistamaan ja analysoimaan subjektin muotoutumista työttömyyden diskurssissa. Foucault tarkastelee nimenomaan tiedon muodostumista ja sen tapaa tuottaa kohteita eli subjekteja (Foucault 2005). Mielipidekirjoituksista poimitaan subjektiasemia työttömyyden diskurssissa. Ohjaavista lausumista tarkastellaan, miten subjekti muotoutuu diskursiivisten käytäntöjen kautta: tarkastellaan, miten erilaiset diskursiiviset käytännöt ja valtasuhteet muokkaavat yksilön tai ryhmän identiteettiä ja asemaa työttömyyden kontekstissa. Esimerkiksi tietyt diskurssit voivat leimata työttömiä ja luoda heistä tiettyjä subjekteja, kuten aktiivinen tai epäonnistunut. Tarkastelen myös, kuka kohteita muotoilevissa lausumissa puhuu ja kuka voi puhua milläkin tavoin, edustavatko tiettyjen lausumien puhujat tiettyjä asemia tai instituutioita, onko joillain subjekteilla aina tietty suhde tai asema kytköksissä lausumien kohteisiin tai tietynlaiseen kohteiden määrittelyyn (Foucault 2005, 70–76).

Seuraavaksi subjektin roolia analysoidaan vallan suhteissa ja institutionaalisessa kontekstissa. Arkeologiaan nojautuen tutkin, miten hallinta ja ohjaus ilmenee työttömyyden diskursseissa ja miten ne vaikuttavat subjektin asemaan ja toimintaan yhteiskunnassa. Tarkastelen diskursseista ilmeneviä hallintarakenteita, jotka vaikuttavat työttömyyteen liittyvän tiedon tuotannossa ja välittämisessä. Esimerkiksi hallintavallan keskittyminen tiettyihin instituutioihin tai hallituksen toimiin voi vaikuttaa siihen, miten työtön yksilö kokee asemansa yhteiskunnassa.

Analyysissäni kiinnitän myös huomiota subjektin vastarinnan ääniin ja tutkin, miten yksilöt tai ryhmät voivat vastustaa ja muokata vallitsevia diskursseja ja valtarakenteita. Tämä voi sisältää taipumuksen vastustaa leimaavia diskursseja ja toimia omien etujensa puolesta mielipidekirjoitusten kontekstissa. Tutkin, miten subjektit avaavat näkökulmia siihen, miten yksilön tai ryhmän asema muotoutuu ja vaikuttavat työttömyyteen liittyvissä keskusteluissa ja käytännöissä.

Kolmanneksi tutkitaan lausumien sisältämiä käsitteitä ja niiden käyttöä sekä niiden esiintymistiheyttä, poikkeavuuksia ja muita ominaisuuksia suhteessa muodostuviin diskursseihin. Tarkoituksena on selvittää, miten käsitteet ilmenevät lausumissa ja onko niiden esiintymisessä havaittavissa tiettyntyyppisiä sääntöjä. Seuraavatko

käsitteet toisiaan tietyllä tavalla, liittyvätkö ne samoissa yhteyksissä esitettyihin ohjaaviin lausumiin tai pyritäänkö niillä osoittamaan tieteellisiä totuuksia vai ovatko ne peräisin tietyistä tieteen aloista? Foucault'n mukaan on olennaista tarkastella myös lausumien kontekstia eli sitä laajempaa asiayhteyttä, johon lausuma ja sen käsitteet liittyvät (Foucault 2005, 77). Esimerkiksi toistuva keskustelu mielipidekirjoituksissa voi vaikuttaa siihen, miten käsitteitä käytetään. Käsitteiden käyttö voi ilmetä viittauksina aiempiin lausumiin tai ulkopuolisiin aiheisiin, kuten tieteisiin tai etuuksiin, mikä kontekstualisoi lausuman. Lisäksi tarkastellaan, millaisia tulevia lausumia tietyt lausumat ennakoivat tai miten ne asettuvat suhteessa saman aseman lausumiin. (Foucault 2005, 77–86.)

Lopuksi tarkastelen, miten strategiat muotoutuvat, muotoillaan tai vaikuttavat lausumiin ja diskursseihin (Foucault 2005, 87–95). Analysoin, miten erilaiset teoriat ja ideologiat ohjaavat keskustelua työttömyydestä ja miten ne asettuvat suhteeseen toisiinsa. Tämä auttaa havaitsemaan eroja lausumien ja diskurssien välillä ja selvittämään, miten työttömyyden diskurssissa esiintyvät lausumat ja diskurssit asettuvat suhteessa laajempaan mediapuheeseen työttömyydestä.

Tutkimukselleni keskeistä on diskursseihin kytkeytyvien subjektien ja suhteiden välinen kytkös. Tarkastelen miten diskurssien subjektit asemoituvat mielipidekirjoituksissa, sekä sitä, miten subjektit asemoivat itsensä suhteessa työttömyyteen. Diskurssit ovat tutkijan tulkintatyön tuloksia, josta seuraa se, että esittämäni diskurssit eivät ole ainoa mahdollinen tulkinta aineistosta.

Tutkimuksen aineistonkeruussa, sekä tutkimuksen rakentamisessa, on noudatettu eettisiä toimintatapoja luotettavan tutkimustiedon saavuttamiseksi. Kirjallisella kulttuurilla on merkittävä rooli nyky-yhteiskunnassa, se rakentaa tulkintoja todellisuudesta ja itsestä (Turunen 2022, 351). Aineisto on valmista mediatekstiä. Mediatekstien käsite kattaa erilaisia ilmaisumuotoja, kuten tekstiä, kuvaa, ääntä ja niiden yhdistelmiä; tässä yhteydessä keskitytään mielipidekirjoitusten teksteihin. Aineistovalinnassa on huomioitu mediatekstien monimuotoisuus ja niiden merkitys tiedon, viihteen ja mielipiteiden välittäjinä. Otoksen valinnassa on pyritty edustavuuteen ja otetaan huomioon tekstin intertekstuaalisuus sekä sen tuottamisen, levittämisen ja vastaanoton kontekstit. Analyysissa tutkitaan niin tekstien sisältöä kuin niiden kielellisiä ja muita yksityiskohtia, sekä otetaan huomioon tekstin institutionaaliset taustat. (Kallinen ja Kinnunen 2021.)

Tutkimuksen synnyssä on perehdytty työttömyyttä koskevaan kirjallisuuteen, valittu tutkijaa kiinnostava näkökulma ja kysymykset. Laadullisessa tutkimuksessani pyrin tutkimaan tutkittavaa kohdetta kokonaisvaltaisesti. Objektiivisuutta kvalitatiivisessa tutkimuksessa on mahdoton saavuttaa, sillä tutkija, tutkijan valinnat ja se mitä aiheesta tiedetään kytkeytyvät vahvasti tutkimusprosessiin. Myös omat arvolähtökohdani muokkaavat huomaamattakin tapoja, joilla pyrin ymmärtämään tutkimaani

ilmiöitä. Huomioitavaa on se, että tutkija itse on työskennellyt työttömyyden kentällä asiantuntijatehtävissä.

3 TYÖTTÖMYYDEN ILMIÖ

Työttömyyttä sosiokulttuurisena ja yhteiskunnallisena ilmiönä on tarkasteltu varsin monipuolisesti. Suomessa pitkälti katsotaan, että työttömyys johtuu 1980-luvulta alkanesta kansantalouden laskusta (Parikka 1994, 7). Raimo Parikka arvioi, että modernin yhteiskunnan ideana on tällöin ollut yhteiskuntaelämän rationaalistaminen. Keinona tähän on nähty yhteiskunnan instituutiot ja järkeistymisen sisäistäminen yksilön tasolla, sekä yhteiskunnan tieteellinen ohjaaminen (Parikka, 1994, 8). Yksi ohjaamisen ja säätelyn keino onkin ajanhallinta.

Suomessa 1800-luvulla ei maataloudessa ollut säädettyä työaikaa, ja työtä tehtiin luonnonolosuhteiden mukaan. (Parikka 1994, 13). Työajan säätely historiassa yltää juurillaan 1800-luvulle, jolloin markkinoiden vakauttaminen ja tuotannon tehostaminen nostivat päätään. Tällöin työura alettiin näkemään elinikäisenä, etukäteen päätettynä ajanjaksona (Parikka 1994, 10). Oletukseksi ikään kuin nousi, että ihminen käy työssä läpi elämänsä, ja työssäolon poissaoloon otettiin ratkaisuksi valtion korvaus (Mt. 19). Useat tutkijat 1880-luvulla ajattelivat, että ihmisen on hyvä olla työn touhussa. Tätä ennen maataloustyön sesonkiluontoisuus ja talven tuoma tauko oli nähty hyväksyttynä tosiasiana, myöhemmin alkoi köyhyys ja työttömyys näyttäytyä myös laiskuutena. (Mt. 19.) Suomessa työttömyys on ollut korkeimmillaan 1990-luvun laman aikaan, kun kansantalous avautui osaksi globaalia taloutta (Saloniemi, Nummi ja Virtanen 2023, luku 9.2). Työttömyyden taustalla vaikuttavatkin taloussuhdanteet ja niitä tukevat toimenpiteet, jotka ovat omiaan luomassa luottamusta talouteen. (Näre ja Näre 2022, 7.)

Työttömyyttä ymmärtääkseen on tärkeää havainnollistaa myös työn merkitystä yhteiskunnassa. Työ, roomalaisessa ja kreikkalaiseen perinteen mukaisesti, on nähty keinona jonkun päämäärän saavuttamiseksi. Tällöin työn arvo määräytyi sen mukaan, mitä työllä saavutettiin. (Jakonen 2021, 45.) Platonin mukaan palkkatyön perimmäinen ajatus on lopulta toteuttaa niitä haluja, joita ihminen tai hänen lähiverkostonsa ei itse ole pystynyt toteuttamaan. Ongelma syntyykin siinä, kun halujen määrä on

riittämätön, ja tästä onkin osakseen muodostunut palkkatyön ja markkinavaihdon välinen suhde. (Jakonen 2021, 49; Platon 1999.)

Lännen teollisissa kulttuureissa työ määritellään usein tarkoittamaan formaalia ja maksettua aktiviteettiä. Tällöin työttömyys yksinkertaisimmillaan merkitsee työn puutetta. Kuitenkin työ (eng. work) ja virallinen työllisyys (eng. formal employment) eivät kannata samoja merkityksiä (Kwon ja Lane 2016, 6). Työ on läpi ajan ollut keskeinen käsite siihen, miten ihminen ymmärtää sosiaalista elämää, kuten politiikkaa, vapaa-aikaa, sosiaalista kanssakäymistä sekä sukupuolta (Kwon ja Lane 2016, 6). Eroavaisuudet, jotka perustuvat sellaisille kategorioille, kuten sukupuoli ja luokka, ovat kauan vaikuttaneet siihen, että kuka voi työskennellä ja millaisessa työssä (Mt. 6).

Työelämä on modernisoituvassa yhteiskunnassa monipuolistunut ja työnjako muotoutunut erikoistuneempaan suuntaan (Hirvonen 2021, 72). Palkkatyöstä on tullut työn organisoimien keskeisimpiä muotoja. Työhön ja sen järjestymiseen liittyy länsimaisissa demokratioissa vahvasti lainsäädäntö ja valtion toiminta. (Hirvonen 2021, 73.)

3.1 Neoliberalismi ja työttömyys

Globalisaatio on muuttanut pääoman ja työn välistä voimatasapainoa. Yrityksillä on mahdollisuus uhata tuotannon siirtämisellä muille lainkäyttöalueille, joissa työlainsäädäntö on vapaampi ja työvoima halvempaa (Parry 2018, 9). Maailmanlaajuinen trendi työmarkkinoilla on prekaarisuuden lisääntyminen, uusien työmuotojen syntyminen ja tietotyön määrän kasvu teknologian kehittymisen myötä.

Suomalainen hyvinvointivaltio on 1980-luvun alusta lähtenyt kehittymään neoliberalistisempaan suuntaan (Saloniemi, Nummi ja Virtanen 2023, luku 9.5). Neoliberalismilla viitataan nykyajan kapitalismiin ja sen vaikutuksiin yhteiskunnassa. Neoliberalismi ideologia edustaa individualistista vapautta, rajoittamatonta kilpailua ja vapaita markkinoita tapoina saavuttaa toimiva kansantalous (Kwon ja Lane 2016, 9). Neoliberalistisia periaatteita on 1970-luvulta lähtien käytetty perustelemaan lainsäädäntöä ja sopimuksia valtion omistamien yritysten ja julkisten hyödykkeiden yksityistämiseksi (Kwon ja Lane 2016,10). Globaalilla tasolla neoliberalismin seuraamuksia ovat olleet muun muassa globaalien vapaiden markkinoiden helpottaminen, työläisten oikeuksien väheneminen sekä sosiaaliturvan heikentyminen. (Kwon ja Lane 2016, 9; lainaa Steger ja Roy 2010, 4). Neoliberaali ideologia on helpottanut osaltaan yritysten mahdollisuutta irtisanoa henkilöstöä, siirtää toimintaa ulkomaille sekä oikeuttaa lyhytkestoisia sijoituksia, pitkäkestoisten sijaan, niin ihmisiin kuin paikkoihin (Kwon ja Lane 2016, 10).

Teollinen vallankumous, joka sai alkunsa Englannissa 1800-luvun ensimmäisellä puoliskolla, muutti maailmantaloutta pysyvästi (Parry 2018, 2). Vallankumouksen seurauksensa tuotannon tekijät – maa eli luonto, työ eli ihminen ja raha – muuttuivat hyödykkeiksi, joita voitiin käyttää vapaammin. Teollinen vallankumous oli edellytys yhdenmukaisen, täysimittaisen markkinajärjestelmän syntymiselle, joka perustui *laissez-faire*-oppeihin, jotka edellyttivät mahdollisimman täydellistä eroa talouteen ja politiikkaan. Ajatuksena oli, että markkinatalous voi tuottaa suurimman hyödyn vain, jos markkinat vapautetaan valtion rajoituksilta. (Parry 2018, 2; lainaa Dumont 1977). Valtio ei kuitenkaan ole koskaan todellisuudessa luopunut roolistaan talouden hallitsijana (Mt. 2).

Vapaan talouden vastareaktionä syntyi vastaliike, jonka ajatuksena oli työn kaupallistamisen murtaminen ja suojan tarjoaminen markkinoiden muutostilanteissa. Järjestäytyneen työvoiman ja sen poliittisten liittolaisten painostuksesta valtio loi sosiaalisen turvaverkon ja sääti työsopimuksen ehdot. 1900-luvun puoliväliin mennessä kokaikainen työsuhde oli normi lännen varakkaimmissa kapitalistisissa maissa: lähtökohtana oli vakaa, kokopäiväinen työ. Enimmäistyöaika säänneltiin työsopimuksessa, sekä työntekijöille maksettiin paitsi työpäivistä myös toipumisjaksoista. Myös työntekijän irtisanomiselle nousi ehtoja. (Parry 2018, 2.) Vapaan talouden puolesta ajattelijat kuitenkin taistelivat tätä vastaan ja ryhdyttiin vastatoimiin, joihin kuului yhteisiä yrityksiä poistaa työmarkkinoiden ”jäykkyyttä” ja vähentää työntekijöiden järjestäytymistä. Nykyään uusliberalistisen politiikan tukema pääoman vapaampi virtaus kansallisten rajojen yli on mahdollistanut työn uudelleen kaupallistamista globaalilla tasolla. Viimeisen kolmen vuosikymmenen aikana suurimmassa osassa Eurooppaa yhä suurikokoisempi osa työvoimasta on palkattu tilapäisesti tai osa-aikaisesti. (Parry 2018, 3.)

Neoliberaali tulkinta painottaa, että markkinoita rakennetaan jatkuvasti ihmisten toimenpitein kautta. Ratkaisuna ikään kuin nähdään se, että henkilö osallistumalla investoi itseensä ja tulevaisuuteensa. Tällöin epäonnistuminen tässä nähdään passiivisuutena markkinatoimijuuden näkökulmasta. (Hänninen, 2007, 186). Sakari Hännisen mukaan työvoimapolitiikan perusajatuksena toimii se, että koska työttömyyden kustannus yksilölle on poikkeuksellisen suuri, hänen kannattaa vastaanottaa lähestulkoon mitä työtä tahansa (2007, 186). Tällöin työttömän velvoite- ja kannustinlinjan lähtökohtana on nimenomaan yksilön normalisaatio, jonka mukaisesti samoja käytänteitä sovelletaan hyvinkin eri asemassa oleviin henkilöihin (Hänninen 2007, 206).

Normalisaatiossa työttömältä odotetaan sopeutumista. Hänen tulee omaksua tietyt sosiokulttuuriset tavoitteet ja hyväksyä institutionaaliset normit sekä keinot (Hänninen, 2007, 206). Lisäksi tämä merkitsee työttömän työnhakijan sopeutumista vallitsevaan aktivoivaan työvoimapolitiikkaan (Mt. 207).

3.2 Työttömyyden määritelmiä

Joidenkin yhteiskuntatieteilijöiden mukaan pohjoismaiset hyvinvointivaltioidet ovat 1980-luvun lopulta lähtien liikkuneet kohti vastikkeellista hyvinvointivaltiota. (Näre ja Näre 2022, 10). Työttömyyteen liittyvän aiemman tutkimuksen varjolla (Kwon ja Lane 2016, 3) tiedetään se, että osa työttömistä etsivät työtä ja joillekin työttömyydestä itsestään on tullut työtä heidän kohdattuaan rakenteellisia ja sosiaalisia haasteita. Työttömyyden seuraukset voivat olla pitkiä ja vaikuttavat läheisiin suhteisiin, henkilökohtaiseen vaurauteen, identiteettiin sekä henkiseen että fyysiseen terveyteen. (Kwon ja Lane 2016, 3).

Työttömyyden määritelmä usein sisältää käsityksen toimeentulosta. Kapitalismin ja palkkatyömallin laajetessa maailmalla on työllisyys, joka määritellään formaalina, tasaisena, maksettuna työnä, usein vallitseva malli siitä, miltä työ näyttää (Kwon ja Lane 2016, 6). Työtön tekee töitä, mutta palkkiota ei tule tai palkkio on niin pieni, että henkilö määritellään työttömäksi. Työttömyysturvalain näkökulmasta henkilö, jolla on nollatuntisopimus, määritellään työttömäksi, vaikka todellisuudessa hän saattaa työskennellä useita tunteja viikossa (Finlex: Työttömyysturvalaki: 5 § 28.12.2012/1001).

Työttömyyden rinnalle on noussut uusi käsite, puhutaan prekarisaatiosta. Epävarmuus ei ole uusi ilmiö, mutta viime vuosikymmeninä varallisuuden epätasainen jakaantuminen maiden sisällä on kasvanut (Murphy, 2016). Serge Paugam (2000) on osoittanut, että sosiaalisen syrjäytymisen käsite syntyi Ranskassa 1950-luvun lopulla, kun tutkijat ja ihmisoikeusryhmät alkoivat huolehtia jatkuvassa köyhyydessä elävistä väestöryhmistä (Murphy 2016, 75; lainaa Paugam 2000) 1990-luvulla sosiaalisesta syrjäytymisestä oli tällöin tullut lähes synonyymi työttömyydelle (Murphy 2016, 75), ja sana liittyy läheisesti myös toiseen termiin – *précarité* eli prekaarisuus. Sanan tarkka suomennos tarkoittaa epävarmuutta.

Chantal Nicole-Drancourt (myös Murphy 2016, 75; 1992, 57) on todennut, että prekaarisuus sisältää käsitteen epätyypillisestä työsuhteesta. Tällaisia ovat esimerkiksi lyhytaikaiset työsopimukset, määräaikaiset työt, harjoittelut ja oppisopimuskoulutukset. Prekaarisuudella viitataan siis kokemukseen epävarmuudesta ja epätasa-arvosta, joka on seurausta epävakaita työn instituutioista, odotuksista ja kehityksestä, joiden ympärille ihminen on elämänsä rakentanut (Kwon ja Lane 2016, 10).

Työttömyydestä puhuessa prekaarisuus selittää mahdollisuuksien ja odotusten vähenemistä työn ja työllisyyden historiallisessa ja kulttuurillisessa merkityskentässä. Viitataan siihen, miten työn rakenteet ovat muuttuneet epäsäännöllisiksi ja ehdollisiksi. (Kwon ja Lane 2016, 11.) Ranskasta tiedotusvälineissä ja poliitikkojen keskuudessa 1990-luvulta lähtien laajalti levinnyt ilmaisu "*précarisation de la société*"

(yhteiskunnan prekaristoituminen) antaa ymmärtää, että ilmiö nähdään uhkana yhteiskunnalle (Murphy 2016, 76).

Prekarisaatio kuvaa muutosta, joka on tapahtunut ja tapahtuu työssä ja työelämässä. Osa tutkijoista samaistaa prekarisaation työmarkkinoiden tai yleisemmin työelämän epävarmistumiseen ja identifioi tätä kautta uuden luokan, prekariaatin (Standing 2018, 21). Työttömyys rakentuu suhteessa työhön, työllisyyteen ja työssä olemiseen. Tämän päivän prekaareilla työmarkkinoilla työ onkin mahdollisesti vain osa-aikatyön tekemistä ja työtä tehdään myös työttömänä työttömyyskorvausta vastaan.

Aktivointipolitiikalla viitataan ehtoihin ja velvollisuuksiin, joita sosiaaliturvaa saavalla kansalaisella on (Keskitalo 2013, 55). 1990-luvun alusta lähtien sosiaaliturvan aktivointi on ollut keskeinen suuntaus kansainvälisessä hyvinvointipolitiikassa. Useimmissa hyvinvointivaltioissa kansalaisten oikeus sosiaaliturvaan edellyttää osallistumista aktivoiviin toimenpiteisiin sekä sitoutumista suunnitelmiin työllistymisen edistämiseksi (Keskitalo 2013, 55). Aktivointipolitiikka jakautuu kahteen päälinjaan: byrokraattiseen rationaalisuuteen ja ammatilliseen palveluun. Byrokraattinen rationaalisuus viittaa lakien noudattamiseen ja sääntöjen täytäntöönpanoon, kun taas ammatillinen palvelu korostaa asiantuntijoiden ammattitaitoa (Keskitalo 2016, 64). On esitetty, että esimerkiksi liian antelias työttömyysturva voi vähentää työttömien motivaatiota hakea työtä ja lisätä passiivisuutta (ks. Walter, 2018). Suomessa viimeisempänä muutoksena 2022 keväällä lakisäänteiseksi tuli aktiivimalli, joka velvoittaa työnhakijaa hakemaan lähtökohtaisesti neljää työmahdollisuutta kuukaudessa. Suomessa työttömyysetuuksien saaminen on vastikkeellista ja osittain sidottu työpanokseen tai aktiivisuuteen. Etuutta, saadakseen henkilön tulee osoittaa aktiivisuutta työhaussa, osallistua tarjottuihin koulutuksiin, työharjoitteluihin tai ottaa vastaan tarjottua työtä. Voidaankin katsoa, että työttömyyttä ei tällöin määritä pelkästään työn puuttuminen.

Työlle ja työttömyydelle ei ole yksiselitteistä määritelmää. Työn ja ei-työn raja määräytyy sosiaalisten ja kulttuuristen normien perusteella aikaan ja paikkaan. Tällöin voidaan ajatella, että työttömyys rakentuu yhteydessä yhteiskunnan asettamiin työn normalisoinnin ehtoihin (Näre ja Näre 2023, luku 10). Työn ja työttömyyden rajan hämärtyminen nähdään osana suurempaa työelämän muutosta. Tätä suomalaisessa yhteiskunnassa on 2000-luvulta lähtien kuvattu uuden työn käsitteellä. Uudella työllä tarkoitetaan työn ja tuotannon rakenteellista muuttumista ja siirtymistä teollisesta tuotannosta palvelu- ja tietotyöhön. (Näre ja Näre 2023, luku 10). Uusi työ voidaan määritellä tarkoittamaan myös työllistämistoimia, jossa työnhakijan on mahdollista osallistua eri palveluihin esimerkiksi työnhakutaitojensa kohentamiseksi (Mt. luku 10).

Suomessa työttömyys on ollut korkeimmillaan 1990-luvun laman aikaan, kun kansantalous avautui osaksi globaalia taloutta. (Saloniemi, Nummi ja Virtanen 2023, luku 9.2). Lähiaikojen suurimpia työtä muovaavista tapahtumista on ollut koko

maailmaa koetellut koronakriisi, jolloin esimerkiksi etätyön määrä yleistyi maailmanlaajuisesti (Jakonen, Houni et al. 2021, 4). Etätyön lisääntyminen on mahdollistanut esimerkiksi työvoiman liikkuvuutta. Vaikka koronan aikana maailmantalous supistui merkittävästi työn, tuotannon ja kulutuksen vähentyessä, toi se mukanaan myös kansalliset ja kansainväliset tukipaketin estämään talousjärjestelmän romahdusta. Korona-aika työttömyydestä tuli jaettu kokemus, kun useat suomalaiset jäivät sen seurauksena työttömäksi tai lomautetuksi. Joidenkin tutkimusten mukaan korkea työttömyys saattaa vähentää työttömyyteen liittyvää stigmaa ja tätä kautta vähentää työttömän kokemusta stressistä (Saloniemi, Nummi ja Virtanen 2023, luku 9.5).

3.3 Miksi työttömyys nähdään ongelmallisena?

Artikkelissaan *Governing the Unemployed Self in an Active Society* (1995) William Walters käsittelee taloudellisen köyhyyden hallinnan syntymistä, joka on mahdollistanut hänen mukaansa 1800-luvun työttömyyden problematisoinnin liittämisen ensisijaisesti taloudelliseen, eikä kulttuurilliseen tai moraaliseen, objektialueeseen. Teoksessaan *Unemployment and Government* (2000) hän tutkii laajemmin työttömyyden ja hallinnan välistä suhdetta. Hänen mukaansa työttömyys ensin nousi poliittisen huolenpidon aiheeksi liberaalille hallitukselle liberaalien ja patriarkaalisten aatteiden ja normien vuoksi. Ideaali oli, että itsehallinnollinen kotitalous, jossa mies tuo leivän pöytänsä, tuli olla normi. Palkkatyön puolestaan tuli tukea tätä ideaalia. (Walters 2000, 3.) Waltersin mukaan työttömyyden problemosointi on jatketta neoliberaalille keskustelulle ja käyttönoille köyhyyteen liittyen. Sitä kehystävät sosiaaliset, poliittiset ja eettiset virastojen huolenaiheet, jotka ensin vastaavat työttömyyden sosiaalisiin implikaatioihin. Yhdellä asteella työttömyys viittaa kaikkiin, jotka ovat epäonnistuneet saamaan tarpeeksi työtä (Walters 2000, 23). Waltersin mukaan, työttömät usein luokitellaan heihin, jotka eivät ole kykeneväisiä tekemään työtä ja heihin, jotka eivät halua tehdä työtä (2000, 23). Ensimmäinen luokka nähdään kykeneväisinä uhreina, jotka ovat altistuneet työmarkkinoiden vaihteluihin. Toiset nähdään epäonnistuneen johonkin henkilön sisäiseen tai ulkoiseen ominaisuuteen perustuen.

Neoliberalistiset rationaalit korostavat markkinoiden merkitystä ja pyrkivät vähentämään valtion roolia taloudessa. Tämä tarkoittaa sitä, että valtio ohjaa yhä enemmän ihmisiä kohti markkinatalouden mukaista toimintaa. Työttömyys on tässä kontekstissa ongelmallista, koska se ei ainoastaan vaikuta yksilöiden taloudelliseen tilanteeseen vaan myös heidän kykynsä osallistua markkinoille ja täyttää odotukset itsenäisyydestä ja vastuullisuudesta. Rationaalit pyrkivät myös normalisoimaan tiettyjä käyttäytymismalleja ja arvoja, kuten kilpailukykyä ja tehokkuutta, ja asettamaan ne

normiksi. Työttömyys nähdään tässä kontekstissa poikkeavana, joka saattaa synnyttää stigmaa ja syyllistämistä niiden osalta, jotka eivät pysty täyttämään näitä yleisiä normeja. Työttömyyden vaikutuksia yhteiskuntaan ja yksilöön onkin tutkittu monipuolisesti.

3.4 Työttömyyden tutkiminen Suomessa

Työttömyyttä yhteiskunnallisena ilmiönä on tarkasteltu ja tutkittu Suomessa monesta eri näkökulmasta. Eritoten tutkimus työttömyydestä ja sen aiheutumista seurauksista yksilölle ja yhteiskunnalle on puhuttanut taloudellisten taantumien aikana. Esimerkiksi 1990-luvun lama alusti tutkimuksia työttömien toimeentulosta ja siitä, miten työtön selviää arjessa.

Suomessa on 1990-alusta alkaen tutkittu esimerkiksi työttömyyden vaikutuksia terveyteen (Kalimo ja Vuori 1992) sekä työttömyyden ja henkisen hyvinvoinnin välisiä yhteyksiä (Lahelma ja Kangas 1989). Aiempaa tutkimusta löytyy myös sosiaalisesta tuesta ja työttömyydestä (Hyyppä 1994) sekä työttömyyden ja sosiaalisen huono-osaisuuden suhteesta (Vähätalo 1998). Näkökulma 1990-luvun alkupuolella olikin pitkälti työvoimahallintoon tai hyvinvointiin painottuva.

1990-luvun loppupuolelle tultaessa suomalaisessa tutkimuksessa alettiin tutki- maan lähemmin työttömien kokemuksia. Kortteinen ja Tuomikoski (1998) selvittivät työttömien itsensä kirjoittamien tarinoiden sekä kvantitatiivisen aineistolla avulla, miten työttömyyden kokevat itse työttömyyden ja millaisia selviytymiskeinoja heillä on. Tutkimuksessa tarkasteltiin myös sitä, mitä työttömät itse halusivat elämästään kertoa. Lisäksi esimerkiksi Luomanen (1999) yksilö- ja ryhmähaastattelujen avulla kartoitti työttömyyskokemuksia; hänen ensisijaisena kiinnostuksen kohteena olivat kuitenkin työttömien yhdistyksiin liittyvät kokemukset. Silvonon (2000) havaitsi kvalitatiivisen analyysin keinoin, että haastateltavissa ryhmissä rakennettiin aktiivisesti erilaisia suhtautumistapoja ja tulkintoja työttömyyteen.

Työttömyyttä yhteiskunnallisena ilmiönä on tarkasteltu Suomessa 2000- luvulle tultaessa varsin monipuolisesti. Teemu Tairan väitöskirja *Työkulttuurin arvomuutos työttömien kerronnassa* (2006) analysoi työttömyyden diskursseja SKS:n Työttömän tarina -kirjoituskilpailun kertomuksissa. Analyysin tuloksena Taira vetoaa siihen, kuinka suomalaisessa kulttuurissa työ pitkälti määrittelee sosiokulttuurista järjestäytymistä.

Sami Ylistön väitöskirja (2023) *Työttömyys, nuoret ja aktivointi: Tutkimus pitkäaikaistyöttömien nuorten elämänhallinnallisista valinnoista työmarkkinoille*, käsittelee pitkäaikaistyöttömien nuorten elämänhallinnallisia ratkaisuja työmarkkinoilla. Työttömyyttä Ylistö määrittelee yhteiskunnan rakenteellisena ongelmana, joka saa

yksilöllisen ilmenemismuodon työttömäksi jääneiden ihmisten elämänkohtaloiden kautta. (Ylistö 2023, 13). Aineiston analyysin perusteella pitkäaikaistyöttömien nuorten elämänhallinnallisia valintoja työmarkkinoilla selittävät realististen mahdollisuuksien puute sekä heidän elämänkulkuunsa kasautuvat vastoinikäymiset. Tutkimustulokset problematisoivat vastikkeellisten aktivointitoimenpiteiden suuntaamista heikoimmassa asemassa oleviin nuoriin, perustuen siihen, että heidän osaltaan aktiivointi saattaa johtaa suurempiin haasteisiin. (Ylistö 2023, 152).

3.5 Työttömyys, hallinta ja media

Tutkimuksessaan *Governing Homo Economicus: Risk Management among Young Unemployed People in the Danish Welfare State* (2016) Sabrina Pultz käsittelee tutkimustaan Tanskan työttömyysjärjestelmässä käytettävistä teknologioita nuorisotyöttömyyden hallintaan ja sitä, miten nämä teknologiat ymmärretään ja niihin reagoidaan niiden kohteena olevien nuorten työttömien toimesta. Tutkimuksessa hän havaitsi, että riskienhallinta institutionaalisella tasolla toi mukanaan seulontatyökalun käytön, joka luokitteli nuoret työttömät riskiryhmiin, ja tämä luokittelu määritteli sen, millaisia interventioita nuoret työttömät henkilöt saivat. Tutkimus todensi, että työttömyysjärjestelmässä nuoria työttömiä kohdellaan ei pelkästään homo economicus -hahmoina eli rationaalisina toimijoina, jotka vastaavat taloudellisiin kannustimiin, vaan heitä nähdään myös herkkinä olentoina, joiden tunteita ja affekteja voidaan muokata teknologioiden avulla, jotka voimaannuttavat ja motivoivat heitä mahdollistaen heille oman työttömyysriskin tehokkaamman hallinnan. (Pultz 2016.)

McArthur ja Reeves kirjoittavat artikkelissaan *The Rhetoric of Recessions: How British Newspapers Talk about the Poor When Unemployment Rises* (2019) Britannian mediassa esiintyvistä köyhyyteen liittyvistä diskursseista. He esittävät, että usein köyhyyttä leimaava retoriikka lisääntyy mediassa työttömyyden lisääntyessä, poissulkien hyvin syvien taantumien huippukohtia. He huomasivat, että mediassa retoriikka puolsi sosiaalietuuksien supistamista toiseuttamalla köyhät ja kuvaamalla heidät ulkopuolisena ryhmänä, joka oli laiska, epäeettinen ja eli petollisesti ahkerien veronmaksajien kustannuksella. (McArthur ja Reeves 2019, 2.)

Suomessa ei työttömyyden diskursseja mediassa ole tutkittu kovinkaan paljon. Julkunen (2021) on kuitenkin koonnut tiivistelmän siitä, miten 1990-luvun lama vaikutti sosiaalipolitiikkaan, tavallisten kansalaisten elämään ja median rooliin. Hän esitti, että ihmisten asenteet hyvinvointipolitiikkaan ja työttömyyden hoitoa kohtaan ovat muuttuneet "mentaalisten mallien" kautta, nojautuen sekä poliittisten että mediadiskurssien muutoksiin (Julkunen 2001, 173). 1990-luvulla poliittisesti valtiovainministeriön budjettipaperit puolsivat aktivoivaa työvoimapolitiikkaa ja työnteon

kannattavuutta. Median katsottiin luovan ja ylläpitävän kriisitietoisuutta esittämällä julkiset menot liian korkeina ja kestäättöminä, sekä korostamalla julkisten menojen leikkaamisen välttämättömyyttä. (Julkunen 2001, 81–94.)

Luhtakallio ja Siisiäinen (2012) tutkivat Helsingin Sanomien työttömyyskirjoittelua 1990-luvun lamavuosina ja huomasivat, että lehti esitti työttömyyttä epäpoliittisena ilmiönä ja tarjosi vain vähän tilaa kriittisille poliittisille puheenvuoroille. Hallituksen politiikkaa haastavaa keskustelua ei ilmennyt, ja työttömien asiaa ajavaa poliittista mobilisaatiota oli vähän (Luhtakallio ja Siisiäinen 2012, 125–126).

Lähimenneisyydestä löytyy useampi opinnäytetyö työttömyyden diskursseista mediassa ja esimerkiksi opinnäytetyössään *Työttömyysdiskurssit Helsingin Sanomien uutisissa vuosina 1992–1994 sekä 2015–2018* (2019) Constantin Saramo on tutkinut aiheita. Hän esittää, että uutistekstit pitkälti mahdollistavat työttömille kapeita subjektipositiioita, eivätkä ne esitä työttömien omia subjektiivisia kokemuksia ja käsityksiä työttömyydestä. Lopputuloksena hän esittää viisi diskurssia: Sosiaaliturvan väärinkäytön diskurssi kuvaa työttömän laiskaksi ja epärehelliseksi, joka oman toimintansa vuoksi ei työllisty. Uhkadiskurssi, näkee työttömät valtaväestölle fyysisenä tai esteettisenä uhan lähteenä. Itseohjautuvuuden ja pärjäämisen diskurssi painottaa työttömän halua integroitua työelämään. Työttömiä ymmärtävä diskurssi pyrkii purkamaan negatiivisia mielikuvia ja korostamaan työttömien hyvää luonnetta. Epätoivon diskurssi taas painottaa työttömyyden traagisia seurauksia. Stigmaa haastava diskurssi pyrkii muuttamaan käsitystä työttömyydestä ja tarjoaa vaihtoehtoisia tapoja suhtautua siihen. Saramo myös toteaa, että uutisointi työttömyydestä käy läpi murosiaikaa (Saramo 2019, 2).

Stig Hjarvadin mukaan media symbolisoi oikeusjärjestöä tuottamalla symbolisia toistuvia malleja, jotka luovat näkymättömät kudokset kulttuurisella tasolla. Tällä tavoin media luo yhteisöstä oikeamman ja konkreettisemmän. (Taira 2022, 71; Hjarvad 2013, 38). Suomen uutismediassa on viime vuoden aikana käsitelty työttömyyttä monesta eri näkökulmasta. Mediassa on korostunut työttömyyden yhteiskunnalliset vaikutukset, kuten eriarvoisuuden lisääntyminen ja sosiaaliturvan heikkeneminen. Myös osa-aikatyön yleisyys ja sen vaikutukset työntekijöiden taloudelliseen asemaan ovat tuottaneet keskustelua. Helsingin Sanomien vuosien 2023–2024 mielipidekirjoitusten aiheissa korostuivat eritoten hallituksen leikkaukset työttömyysturvaan ja niiden vaikutukset työmarkkinoihin ja työllisyyteen.

4 HALLINNAN ANALYTIikka JA SUBJEKTI

Perinteisen politiikan tutkimuksen näkökulmasta todetaan usein, että vallankäytön takana on valtiollinen valta. Tällöin vallankäyttö yhteiskunnassa saa muotonsa hierarkkisesti rakentuvina suhteina. (Kaisto ja Pyykkönen 2010, 10). Ajatellaan, että valta on jotakin, mitä yksilö tai yhteisö joko omistaa tai ei. Ranskalainen filosofi Michel Foucault (1926–1984) näki asian toisin. Hän on ollut vaikutusvaltainen diskurssintutkimuksen teoreetikko ja tullut tunnetuksi diskursseja käsittelevistä tutkimuksistaan. Hän on kehittänyt tunnettuja metodologioita ja käsitteitä diskurssin, vallan, tiedon ja subjektiuden tutkimiselle ja niiden välisille suhteille. (Kaisto ja Pyykkönen 2010, 9). Esimerkiksi tutkiessaan vankiloita hän tarkasteli muutoksia tavoissa, joilla problematisoidaan poikkeavuuden ja rangaistuksen välisiä suhteita institutionaalisissa käytänteissä (Kauranen ja Rantanen 2005, 220).

Foucault'n ajatukset vallasta ja subjektista pohjautuvat osittain Nietzhen ajatuksiin. Moraalin alkuperässä (1887) hän puhuu yhteiskunnan synnystä ja ihmisen kesytämisestä. Tällöin ajatellaan, että yhteiskunnan ensimmäinen tehtävä on synnyttää ihminen, joka kykenee tuottamaan lupauksen itsensä huolehtimisesta ja menemään taakuuseen itsestään. (Lazzarato 2014, 33–34). Samankaltaisesti, Foucaultin tutkimustyön keskiössä on ajatus vallasta tuottavana voimana, joka vaikuttaa erilaisten toimijoiden subjektiasemiin ja suhteisiin (Foucault 2005). Subjektiasemalla tarkoitetaan tällöin yksilön asemaa tai asemia valtakäytäntöjen kehyksissä. Voidaan ajatella, että esimerkiksi työ instituutiona tuottaa hallintovaltaa, joka pyrkii muodostamaan tietynlaisen subjektin. (Perelman 2016, 110; Foucault 2005).

Foucaultin mukaan valta ei ole palautettavissa toimijoihin, vaan katsotaan, että kaikki toimijat ovat itsessään valtasuhteiden käytäntöjen tuotteita ja tuottajia. (Kaisto ja Pyykkönen 2010, 10). Tällöin nähdään, että valta on läsnä kaikkialla, myös vuorovaikutuksessa muodostuvissa diskursseissa.

4.1 Diskurssi

Diskurssi itsessään ei ole yksiselitteinen käsite. Tutkijan tehtäväksi jääkin määritellä se, missä merkityksessä hän diskurssia käyttää. Yleisellä tasolla diskurssi voidaan määritellä ainakin kolmella erilaisella tavalla. Diskurssi ensinnäkin voi olla merkityksien muodostamisen prosessi, jossa toimija määrittään sen, millaiseksi diskurssi muodostuu. Toiseksi – kulttuurintutkimukselle tyypilliseen tapaan – diskurssi voidaan ymmärtää käsitteellisenä karttana, joka mahdollistaa puhumista tietyllä tavalla aiheesta. (Pyykkönen ja Valtonen 2022, 41–42). Diskurssi voidaan myös ymmärtää tietystä yhteiskunnallisesta ja institutionaalisesta oloista rakentuneeksi hallitsevaksi tietomuodostelmaksi (Pyykkönen ja Valtonen 2022, 43; Foucault 2005; Fairclough 1997). Tutkimus lähestyykin diskurssia viimeiseksi mainitusta näkökulmasta.

Foucault käyttää diskurssin käsitettä lähtökohtaisesti kolmella erilaisella tavalla: kaikkien lausumien yleisenä alueena, yksilöitävissä olevien lausumien ryhmänä ja lausumien joukon perustelevana säänneltynä käytäntönä (Foucault 2002, 90). Foucault ehdottaa, että diskurssi on tietyn ajanjakson tapahtuma, joka sisällyttää oman sarjansa mahdollisuuksia ja jota reunustaa jatkumattomuus (Baker 1998, 8). Tällöin diskurssi itsessään ei ole pelkästään kirjoittajan ilmaisu vaan kulttuurinen tapahtuma tai avauma, joka ilmenee hetkessä ja josta subjekti ilmaantuu rikkoessaan menneisyyden säilyttävän jatkumon. Foucault tarkasteli diskurssin muuntumista tutkittavassa ilmiössä suhteina kulttuuriseen kontekstiin. Foucault'n diskurssin määritelmässä valta ja tieto jäsenyvät keskenään (Foucault 2002, 90)

Diskursseilla Foucault tarkoittaa vakiintuneita, kulttuurisesti jaettuina merkityksellistämisen tapoja, jotka ilmenevät puheessa ja ajatuksissa. Tavot muokkaavat puhunnan kohdetta kunkin aikakauden ja tilanteen mukaan muovautunutta ymmärrystä todellisuudesta. (Pietikäinen & Mäntynen 2019, luku 1.4). Foucault ikään kuin tunnistaa, että diskurssin olennaisuus luo edellytykset sille, mitä on mahdollista sanoa, ja asettaa rajat sille, mitä sanottava tulee olemaan.

Foucault viittaa Tiedon arkeologiassa (2005) diskurssin käsitteellä yhteiskunnalliseen tai tieteelliseen puheeseen, keskusteluun ja käytäntöihin, joilla on oma kohteensa, kielensä, argumentaationsa ja sovellusalueensa. Lausumista syntyvä diskurssiivinen muodostelma tuottaa oman kohteensa ja hyväksyttävän puhetapansa. Diskurssia käsitellään ”ilmenemisensä silmänräpäyksessä” (Foucault 2005, 39). Teksti on samanaikaisesti sosiaalisen todellisuuden tuote ja tuottaja (Foucault 2005, 181). Foucaultin diskurssissa puhe on totuuden ja tiedon rakenteista, jotka ilmenevät tekstissä. Diskurssin käyttämisen tai tuottamisen teossa ne jäävät usein tiedostamatta ja toimivat ikään kuin automaattisina lausumien esittäjien ja niiden kokoajien taustalla. Totuus ja tieto rakentavat oletettavan mahdollisuuden tieteelliseen tietoon: subjektit,

käsitteet, argumentoinnin tavat ja havainnoinnin tavat eli katseen, sekä oppineen aseman (Foucault 2005, 248–249).

Foucault (2002, 133–135) kirjoitti diskurssin ratifikaatiosta, jolla hän tarkoitti sitä tosiasiaa, että vaikka lausumat, jotka kuka tahansa voi tuottaa, ovat teoreettisesti loputtomia, ne ovat huomattavan toistuvia ja pysyvät tiettyjen sosiaalisesti sovittujen raamien sisällä. Ihmisellä, ollakseen arvovaltainen, on tapa puhua ja menetellä niissä rajoissa, mitä diskurssit suunnittelevat. Diskursiivinen tutkimus heijastaa usein sitä, kuinka tietyistä diskursseista tulee vakiintuneita ja tehokkaampia kuin toisista. (Taira 2022, 24–25.)

Diskursseja on Foucaultin mukaan tutkittava kahdella eri tasolla: 1. Mitä vallan ja tiedon vastavuoroisia vaikutuksia ne varmistavat, sekä 2. strategisella yhteen koamisen tasolla, tarkastellen mikä suhdanne tekee niiden käytön välttämättömäksi eri aikoina syntyvissä ristiriitatilanteissa (Foucault 2010, 78). Foucaultin diskurssit ovat siis osa vallankäytön mekanismeja, jotka rakentavat ymmärrystä todellisuudesta ja siihen liittyvästä tiedosta. Diskursseissa valta nousee institutionaalisessa kontekstissa.

Foucault'lle diskurssi on alisteinen instituutioille. Instituutioiden tuottama valta asemoi ihmiset yhteiskuntaan ja tuottaa näiden sisäisesti sosiaalisen vuorovaikutuksen ihmisten kesken. Tällöin diskurssi on sekä kulttuuria, sen eteen muotoutuneita instituutioita että ihmisten välistä toimintaa. Vuorovaikutuksellaan ihmiset pitävät yllä diskurssia, joka on organisoitumisen sisällä ja sen toiminnan tuotetta. Diskurssi on Foucault'n ajattelussa yhteiskunnalle ja sen järjestelmille alisteinen, kollektiivisesti luotu ja ylläpidetty. (Pietikäinen ja Mäntynen, 2019 luku 1.4).

Foucault'lainen diskurssi siis määrittää sen mitä, miten ja millä oikeutuksella jotain voidaan sanoa (Foucault 2010, 78).

Diskurssi kuljettaa ja tuottaa valtaa, vahvistaa sitä, mutta myös kaivaa maata sen jalkojen alta, paljastaa sen, heikentää sitä ja mahdollistaa sen putoamisen (Foucault 2010, 78).

4.2 Moraalisubjekti

Foucault on teorioinut minäsuhteen muotoja ja moraliteetteja, joissa yksilö rakentaa ja tunnistaa itsensä subjektiksi. Teoksessaan Seksuaalisuuden historia (1984) Foucault pohtii subjektin rakentumista moraaliseen toiminnan kautta. Moraalisubjektin toiminta on tällöin käyttäytymisen tekijä ja näkökulma – eli jokin vaihe toiminnan ajallisessa kestossa, joka merkitsee mahdollista edistymisen jatkumoa. (Foucault 2010, 138). Nähdään, että moraalilla toiminnalla pyritään rakentamaan moraalista käyttäytymismallia, jonka päämäärä on varmistaa yksilön toiminnan onnistuminen, sekä rakentaa moraalisubjektille ominainen olemisen tapa. (Foucault 2010, 138).

Foucault määrittelee moraalisubjektiksi asettumisen neljä porrasta, jotka ovat eettinen substanssi, alistumisen tapa, eettinen työ ja teleologia (Foucault 2010, 137–138). Eettinen substanssi on käsitys itsestämme tai käyttäytymisestämme materiaalina, jota muokataan itse muodostumista varten: Mistä itse koostuu, miten sen oma olemassaolo asetetaan kyseenalaiseksi, ja miten siitä tulee moraalisen hoidon ja säätelyn kohde? Eettinen substanssi tarkoittaa yksilön elämän osa-aluetta, joka elämässä ja toiminnassa on moraalisesti merkityksellistä. (Pyykkönen 2015, 202). Tarkoitetaan jotain halua tai toimintaa. Toinen porras, alistumisen tapa, koskee suhdetta sääntöihin, joihin tunnustaa itsensä sitoutuneeksi ja sopeutuu: Miten kokee olevansa kutsuttu, motivoitunut, velvoitettu noudattamaan ennakkoa, mallia, periaatetta? Mikä on eettisen subjektivaation motiivinen syy? Alistumisen tapa viittaa nimenomaan subjektivaatioon. Katsotaan, että ihminen muodostuu suhteessa johonkin ulkoa tulevaan ohjeeseen tai sääntöön (Pyykkönen 2015, 202). Kolmas porras, eettinen työ, koskee työtä itseään kohtaan, ponnisteluja, harjoituksia, ”itsetekniikoita”, joilla saavutetaan tietty eettinen asenne ja joilla yksilö muokkaa omaa käytöstään. Neljäs porras, teleologia, osoittaa tavoiteltavan olemisen tavan, päämäärätilan, täyttymyksen tai itseymmärryksen saavuttamisen. (Foucault 2010, 137–138) Kyseessä on nimenomaan se päämäärä mihin toiminnalla tähdätään.

Michel Foucault käyttää termiä subjekti tarkoittamaan sekä ulkoisen vallankäytön kohteena olemista. Lisäksi sillä tarkoitetaan oman subjektisuuden toteuttamista, eli omia päätöksiä ja tekoja (Saastamoinen 2010, 234). Subjekti ei ole staattinen tai pysyvä, vaan se on jatkuvasti muutoksessa ja vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa.

4.3 Vallan analytiikka

Foucault'n mukaan valtaa tulisi esittää konkreettisten historiallisten käytäntöjen tasolla, juuri valtasuhteiden tuottavuuden näkökulmasta. Tarkastellaan sitä, miten joku valtasuhde on saanut aikaan muunnoksia diskursiivisten ja muiden käytäntöjen välisissä suhteissa. Foucault hylkää ajatuksen vallasta erityisenä ominaisuutena, joka on pelkästään kuninkaan tai hallitsevan luokan omaisuutta ja näin ollen puuttuu muilta. Foucault torjui myös riittämättömänä ajatuksen kieltämisestä vallankäytön yleisenä mekanismina. (Foucault 2010, 71).

Vallan Foucault määrittelee toiminta-alueensa järjestystä sisäisesti konstituovien voimasuhteiden moninaisuuksiksi. Hänen mukaansa instituutiot nähdään seurauksena hallitseville valtasuhteille:

Valta on peliä, joka kamppailujen ja loputtomien ristiriitojen kautta muuttaa, vahvistaa ja kääntää voimasuhteita vastakkaisikseen. Vallalla tarkoitetaan niitä tarttumakohtia, joita nämä voimasuhteet toinen toisistaan löytävät muodostaen niitä ketjuja ja järjestelmiä tai päinvastoin niitä toinen toisistaan eristäviä kuiluja ja ristiriitoja. (Foucault 2010, 71.)

Voidaan ajatella, että valtasuhteet jäsentyvät strategisiksi peleiksi. Tällöin ihminen yrittää toiminnallaan saada jonkun toisen toimimaan johonkin tiettyyn tapaan. Foucault jäsentää valtasuhteita strategian käsitteen avulla, lähtien yksilöidenvälisestä interaktiosta. Hänen analyysinsä valtasuhteista keskittyvät pitkälti institutionalisoituihin muotoihin: pitkäkestoisiin strategisiin käytäntöihin, jotka pyrkivät muokkaamaan ihmisten toimintaa joillakin erityisillä tavoilla. (Foucault 2010, 71).

Foucault'n käsityksen mukaisesti valta nivoutuu tiedon kautta diskursseihin. Valtaa ei pelkästään nähdä negaationa ja kieltoja asettavana voimana. Katsotaan, että valtaan liittyy lisäksi mielihyvää, valta tuottaa ja muodostaa asioita, tietoa – sekä diskursseja. Foucault'n mukaan valta näyttäytyy aina paikalla olevana. (Foucault 2010, 65–66, 72). Foucault'n käsitys valtasuhteista toisten toimintaan kohdistuvana toimintana merkitsee, että ihmiset väistämättä rakentuvat subjekteiksi jonkinlaisissa valtasuhteissa. Subjektina oleminen merkitsee siis, sekä ulkoisen vallankäytön alla olemista, että oman subjektiuden toteuttamista, eli omien päätösten itsenäistä luomista. Voidaankin ajatella, että tällöin vapaus muodostuu Foucault'lle toiminnan tasolla ihmisten mahdollisuutena hallita ja muuttaa sitä, keitä ja mitä he ovat muokkaamalla niitä normeja, joiden mukaan heidän suhteensa itseensä ja toisiin muodostuu ajateltavaksi diskurssiivisessa käytännössä. (Foucault 2010, 65).

Foucaultilaisesta näkökulmasta valta kohdistuu yksilöihin ja populaatioihin. Nykyaikana valta on usein biovaltaa, tällä tarkoitetaan pyrkimystä muovata, hyödyntää ja ohjata ihmisen kykyjä ja ominaisuuksia (Helen 2010, 28). Uusliberaali talousjärjestelmä voidaan nähdä subjektiivisena, se tuottaa ja panee liikkeelle subjektivoitumisprosesseja, joiden taustalla, esimerkiksi velkaantuneen tilanteessa ei ole klassista taloustieteellistä vaihtokauppaa tuottava henkilö (Lazzarato 2014, 32). Foucault on tiivistänyt käsitteen 1980–1990-luvuilla oman elämänsä yrittäjästä: subjekti niin sanotusti kutsutaan riveihin, sitoutetaan ja aktivoidaan erilaisilla liikkeenjohdon ja sosiaalisen hallinnan tekniikoilla. Foucaultin on kuvannut uusliberaaleja tekniikoita, joilla työntekijä niin sanotusti muutetaan inhimilliseksi pääomaksi, jonka on itse huolehdittava itsensä kehittämisestä, kasvusta, tehostamisesta, jalostamisesta ja arvon lisäyksestä pääomana. (Lazzarato 2014, 80). Vaatimus tehdä yksilöstä tietynlainen, nousee pintaan myös suhteessa työttömyyteen.

Valtasuhteen käytänteitä on tutkittava käytännössä ja historiallisessa kontekstissaan. Esimerkiksi suhde instituutioon viittaa aina sen palveluiden käyttäjään itseän ja pakottaa käyttäjän lakkaamatta haastamaan ”minänsä”, neuvottelemaan ja kilvoittelemaan itsensä kanssa (Lazzarato 2014, 117). Voidaankin ajatella, että valtiot ja instituutiot vaikuttavat suoraan subjektiin vetoamalla hänen toimintaansa ja ohjailemalla hänen käytöstään. Esimerkiksi työttömyysturva on vastikkeellinen tuki – tarkoittaen, että etuuden saajan työ on ponnistella päästäkseen takaisin kiinni työelämään, osallistua työllistämistä edistäviin palveluihin sekä hakea työtä.

Michel Foucault'n hallintatutkimusten (Foucault 2010a) aiheena on ollut hallinnon ja yksityisen liiketoiminnan välisen rajan kasvava hämärtyminen. Tutkimus laajentaa vallan ja politiikan analyysia valtiosta käsittämään "rationaliteetit" (tapa, jolla ajattelemme ongelmia ja niiden ratkaisuja) ja "tekniikat" (menettelytavat ja mekanismit) joita käytetään käyttäytymisen arviointiin ja hallintaan sekä yksilötasolla että laajemmin kansallisella tasolla. (Kwon ja Lane 2016, 10.) Tässä käsitteellistämässä on tärkeää Foucaultin ymmärrys siitä, että valta ei tuota pelkästään yhden ryhmän alistamista toisen alle, pikemminkin valta tuottaa identiteettejä ja subjektiivisuuksia. (Kwon ja Lane 2016, 10.)

4.4 Hallinnan analytiikka

Hallinnan analytiikka on yhteiskuntatieteellinen tutkimussuuntaus, joka on saanut vaikutteita Michel Foucaultin ajatuksista ja näin ollut käytössä valtatutkimuksissa kansainvälisellä tasolla. (Kaisto ja Pyykkönen 2010, 7). Nähdään, että hallinta vallankäytön muotona heijastuu yhteiskunnassa joka puolella. Hallinta havaitaan tarkoituksellisena ja harkittuna toimintana, joka tähtää yksilön tai yhteisön ohjaamiseen tiettyjen päämäärien saavuttaminen tavoitteenaan. Hallinta, ollakseen tehokasta, tulee olla yksilöllistä: katsotaan, että ihmisen on ymmärrettävä tilanteessaan oma vastuunsa. (Kaisto ja Pyykkönen 2010, 11). Foucaultille hallinnallisuus itsessään tarkoitti nimenomaan yksilön itsehallinnan sekä ulkoisen hallinnan välistä yhtymäpistettä (Foucault, 2005).

Mitchell Dean teoksessaan *Governing Australia* (1998) tarkentaa hallinnan analytiikan teoriaa. Hänen mukaansa ensin tulee kysyä, mikä on se asia, mitä hallitaan (governed substance). Toiseksi tulisi tarkastella sitä, miten hallitsemme (governing work), ja kyseenalaistaa sitä, miksi hallitsemme itseämme ja muita tietyllä tavalla (governable subject). Sen sijaan tulisi tarkastella sitä, mikä on subjektin velvollisuus suhteessa sääntöihin ja normeihin. Tämän jälkeen kysymys onkin se, keneksi toivomme tulevamme tai jonkun muun tulevan hallinnalla (telos of government). (Dean 1998, 91).

Yhteiskunnan toimintaa pyritään vahvistamaan juuri tukemalla ja ohjaamalla yksilön aktiivisuutta. Tukeutumalla näihin hallinnan tarpeellisuutta perustellaan vapaiden ja vastuullisten kansalaissubjektien toiminnan edistämiseksi. Vapaus, hallinnan analytiikan kontekstissaan, ilmenee ja saa merkityksensä hallintakäytäntöjen yhteydessä. Nähdään, että myös vapautta määritellään ja ohjataan erilaisilla käytänteillä. Subjekti, joka ei toimi toivotulla tavalla tai erottuu normista, saa osakseen eroavaa hallintaa. (Kaisto ja Pyykkönen 2010, 11–12). Subjektiuden muotoja punnitessa voidaan havaita sitä vastaavat ja muovaavat hallintakäytänteet ja nähdään, että kaikki

sosiaalinen toiminta edellyttää itse tai muiden hallinnan muotoja. (Kaisto ja Pyykkönen 2010, 11–12)

Hallinnan analytiikka tarkastelee sitä, millaisia etukäteisoletuksia hallinta sisältää subjektuuden erilaisista muodoista sekä sitä, millaisia muutoksia subjektissa hallinnalla tavoitellaan. (Kaisto ja Pyykkönen 2010, 18). Esimerkiksi työttömien työnvoimaviranomaisten luomat työllistymissuunnitelmat ja velvoittavat tehtävät, voidaan katsoa pyrkivän vaikuttamaan työttömän ajatteluun ja toimintaan. Voidaan juuri tarkastella sitä, millaisia työttömän subjekteja muotoutuu diskursseista ja millaisia subjekteja hallinta pyrkii muovaamaan ohjauksen keinoin. Tutkimuksen yhteydessä valankäytön kehykset muodostavat aineistoista nousevat instituutiot.

Dean Mitchell tarkastelee artikkelissaan *Governing the unemployed self in an active society* (2006) sosiaaliturvan ja työttömyysturvankäytäntöjen uudistamisesta Australiassa. Hän analysoi työttömien hallinnollisia ja eettisiä käytäntöjä sen suhteen, mitä ne pyrkivät hallitsemaan, millä keinoin ne ehdottavat sen tehdä, millaisia subjektivointimuotoja ne tarjoavat ja millaisen olemassaolon tilan ne kuvittelevat. Tutkimuksen analyysi pyrkii haastamaan ja hienosäätämään lähestymistapaa työttömyyteen neoliberaalisessa tai kehittyneessä liberaalissa hallituksessa. (Dean 2006). Termillä hallinnolliseettinen pyritään korostamaan tapaa, jolla "hallinnon käytännöt" riippuvat, toimivat ja luovat relaatioita ja linkkejä niin sanottujen 'itsensä hallinnan käytäntöjen' kanssa (eng. practices on the self) (Dean 2006, 562). Tällä tarkoitetaan sitä, että jokainen hallinnollinen tai eettinen käytäntö pyrkii muovaamaan tiettyjä kykyjä ja itseilmaisun muotoja, pyrkimällä myös huomaamattomasti luomaan kokonaisen olemisen ja elämisen tavan (Dean 2006, 566).

Dean havainnollistaa, että työttömien auttamisen käytännöt ovat tulleet hallitsemaan sitä, mitä pidetään työttömyyden sosiaalisina ja henkilökohtaisina vaikutuksina. Näitä voi olla vaikutukset itsetuntoon, henkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin, sosiaalinen syrjäytymiseen, työmarkkinoilta syrjäytymiseen, moraalien ja motivaation huononemiseen, asenteeseen työmarkkinoita kohtaan ja sosiaalisten velvoitteiden puuttumiseen. Toisin sanoen, aktiivinen toimeentulokijärjestelmä vaikuttaa työttömien taloudelliseen ahdinkoon ja heidän työnäkymiinsä, mutta myös niihin asenteisiin, vaikutuksiin, käyttäytymiseen ja olosuhteisiin, jotka vaikeuttavat työmarkkinoihin pääsemistä ja eristää sosiaalisilta velvollisuuksilta. (Dean 1998, 3). Tämä on siis se, mitä pyritään hallitsemaan (governed substance).

Dean toteaa, että hallinnollisten käytäntöjen analyysiä voidaan käyttää osoittamaan osia siitä tavasta, jolla nykyaikainen sosiaaliturvan uudistus ja siihen liittyvät työttömyyttä koskevat käytännöt paljastavat tietyn olemisen tavan. Tätä olemisen tapaa voidaan kuvailla myös aktiiviseksi yhteiskunnaksi (Dean 2006, 566). Hallinnollisilla käytännöillä, jollaisena sosiaaliturvaa voidaan pitää, on kaksi tavoitetta: poliittis-hallinnolliset päämäärät ja yksilön itsemuokkaus. Nykyiset sosiaaliturvakäytännöt

eivät vain tarjoa taloudellista tukea vaan myös pyrkivät muokkaamaan yksilöiden toiveita, kykyjä ja asenteita. Lisäksi ne velvoittavat yksilöitä osallistumaan omien toimintatapojensa hallintaan. Tämä muodostaa eettisen käytännön, jossa hallitus tukee ja ohjaa tietyntyyppisiä eettisiä tai askeettisia käytäntöjä. (Dean 2006, 567).

Aktiivisen työvoimapolitiikan takana onkin ajatus siitä, että pelkästään toimeentulotuen muodossa annettava sosiaalinen tuki sisältää riskin riippuvuudesta. Nähdään, että se yksin ei rohkaise työtöntä palaamaan työmarkkinoille ja työvoimapolitiiset ohjelmat voivat itse asiassa johtaa tuen kokonaiskustannusten määrän alenemiseen (Dean 1998, 3). Analysoimalla työttömyyden eri subjektiivisia vaiheita on mahdollista tunnistaa piste, jossa työtön uhkaa joutua pitkäaikaisen sosiaalietuuksien riippuvuuden kierteeseen. Tällöin pyritään hallitsemaan työttömien työvalmiutta heikentäviä ja riippuvuusriskiä muodostavia asenteita, tunteita ja käyttäytymistä. (Dean 1998, 3). Suomessa tietyn määrän työmarkkinatukea saaneen henkilön kanssa laaditaan aktivointisuunnitelma yhdessä sosiaaliohjaajan kanssa. Hallintakeinoina voidaan nähdä erilaiset aktivointitoimet, työnhakuvelvollisuus ja työllistymissuunnitelman laadinta, jossa työnhakijan kanssa sovitaan tavoitteista. Näiden tavoitteiden rikkomista puolestaan sanktioidaan katkoksilla työttömyysetuudessa. Hallinnan analytiikalla tarkastellaan sitä, miten kansalaisuus yhdistetään yhteiskunnan riskeihin ja miten riskiajattelu nähdään yhtenä kansalaisuuden tuottamisen ja hallinnan tekniikkana (Saastamoinen 2016, 233).

4.5 Kansalaissubjekti

Hallinnan analytiikassa subjekti nähdään laajana käsitteenä. Subjektilla tarkoitetaan erilaisia minuuksia, persoonia, toimijoita, agentteja ja identiteettejä, jotka vetävät puoleensa ja synnyttävät hallinnollisia toimia. Subjektit myös muotoutuvat näiden toimien kautta. (Kaisto ja Pyykkönen 2000, 17). Dean teorioi, että subjekti itsessään on avoin käsite, jonka määrittelyä etukäteen pyritään hallinnan analytiikassa välttämättään (1998). Subjektin ympärille käyttäytymisen tavat ja muodot jäsenyivät tilanteen mukaisesti. Erilaiset hallintorationaalisuudet puolestaan ohjaavat subjektin ajattelua ja toimintaa suhteessa itseensä (Kaisto ja Pyykkönen 2000, 18). Kysytäänkin, millaisia etukäteisoletuksia subjektiuden muodoista hallinta kulloinkin sisältää ja millaisia subjektiuden muutoksia hallinnan keinoin tavoitellaan. Subjekti ymmärretään samanaikaisesti sekä hallinnan kohteeksi että itsensä aktiiviseksi muokkaajaksi.

Käsitteet aktiivinen ja neuroottinen kansalaisuus ovat esimerkkejä hallinnan analytiikassa ja kansalaisuuden teorioinnissa esitetyistä tulkinnoista kansalaisuudesta. (Saastamoinen 2000, 251). Aktiivisen kansalaisuuden näkemyksessä epäonnistuminen,

epävarmuus ja syrjäytyminen nähdään yksilötason ilmiönä. (Saastamoinen 2016, 233). Yhteiskunnallisen hallinnan muotona aktiivisen kansalaisuuden voidaan katsoa merkitsevän rakenteellista epätasa-arvoa, jolla on seuraamuksia hyvinvoinnille. Neuroottinen kansalaisuus hallinnan yhteydessä merkitsee tilannetta, jossa hallinta operoi pelkoon ja epävarmuuteen liittyvien tunteiden kautta (Mt.238).

Dean toteaa, että työnhakija aktiivisena kansalaisena ja Foucaultin tunnistaman homo economicus -version välillä on samankaltaisuutta. Molemmissa yksilö pyrkii käyttämään omia biologisesti suotuisia ja sosiaalisesti hankittuja ominaisuuksiaan luodakseen tyytyväisyyttä (Dean 1998,102). Hallinnan analytiikassa Foucault'n ajattelun pohjalta ymmärretään, että aktiivisuus on vaatimus kansalaissubjektiuden tuottamisen tekniikkana, ja se mahdollistaa tehokkaampaa hallintaa sääntelyistä puretussa markkinatalouksissa (Saastamoinen 2000, 251).

Aktiivisessa työnhakijassa korostuu subjektifioinnin tapa, mitä käytännöt toivovat tuottavansa ja millaista itseensä liittyvää suhdetta ne edistävät. Suhde, jossa yksilö on omien taitojensa, pätevyksiensä ja fyysisten ja psyykkisten ominaisuuksiensa omistaja ja markkinoija, on aktiivinen subjekti (Dean 2006, 576). Termi on linjassa TE-hallinnon asiakkaistaan käyttämän termin eli työnhakijan kanssa – subjekti on työtön ja aktiivinen. Työnhakija on vastakohta yksilölle, joka on tehty riippuvaiseksi passiivisen työttömyysturvan järjestelmän kautta. Aktiivinen subjekti ottaa aktiivisen roolin oman itsensä hallinnassa, työpaikan etsinnässä ja lopulta, mikäli mahdollista, on osa työvoimaa. Jos työllistyminen ei ole mahdollista, työnhakijana osallistuu toimintoihin ja palveluihin, jotka parantavat hänen mahdollisuuksiaan palata palkkatyöhön. Kurinalaiset käytännöt pyrkivät tekemään yksilöstä kuuliaisemman ja hyödyllisemmän. Sosiaaliturvakäytännöt pyrkivät uudelleenmuodostamaan yksilön aktiiviseksi oman itsensä yrittäjäksi, valmiiksi tarttumaan niihin mahdollisuuksiin, joita työmarkkinat, sosiaalinen turva, koulutus ja sosiaaliset verkostot voivat tarjota. Näin subjekti on kykeneväinen torjumaan riippuvuuden riskin. (Dean 2006, 576).

Aktiiviset toimenpiteet muodostavat tietynlaisen "riskiteknologian", joka jakaa väestön niihin, jotka kykenevät hallitsemaan riskin, ja niihin, joiden riskialttiutta vääditään hallinnoimaan "valvojan" suhteen. (Dean 2006,580). Viittaus riskiin, kuten pitkäaikatyöttömyyteen, muodostaa tavan eristää, jakaa ja kohdistaa väestö riskitekijöidensä perusteella. Aktiivinen työvoimapolitiikka haastaa uudelleenmuotoilemaan käsitystä neoliberaaleista hallinnan tavoista. Vaikka aktiiviset toimenpiteet sisältävät kritiikkiä hyvinvointivaltiota kohtaan, niitä leimaa julkisten etuuksien niin sanottu yritysmäistäminen. (Dean 2006, 580). Aktivoiva työvoimapolitiikka myös laajentaa asiantuntemuksen sisältöalueita, joita sovelletaan työttömiin, luomalla uusia auktoriteetteja (sosiaaliohjaaja/työnhakijan virkailija/ohjaaja) (Dean, 2006, 580).

5 ANALYYSI

Michel Foucault käyttää termiä subjekti tarkoittamaan sekä ulkoisen vallankäytön kohteena olemisena että oman subjektiuden toteuttamisen merkitsijänä (Saastamoinen 2010, 234). Useassa mielipidekirjoituksessa työttömät esitetään erillisenä sosiaalisena kategoriana, johon hallituksen politiikka vaikuttaa. Heidän subjektiuutensa rakentuu suhteessa työsuhteeseen ja syrjäytymiskokemuksiin. Aineistosta nousseet diskurssit on nimetty siitä näkökulmasta millaista subjektiutta ne ehdottavat työttömälle. Toimijat, kuten Kela, työttömyyskassat, työ- ja elinkeinotoimisto, oppilaitokset ja työnantajat on kuvattu keskeisinä toimijoina yksilöiden työttömyyskokemusten ja sosiaalietuuksien saatavuuden rakentumisessa. Yleisellä tasolla keskeisiä toimijoita työttömyyden kentällä ovat työttömien liikkeiden lisäksi esimerkiksi ammattiyhdistysliike, poliittiset puolueet, kansalaisyhteiskunnan toimijat, valtio ja laajempina institutionaalisena kontekstina Euroopan unioni (Halme 2024, 30). Foucaultin mukaan instituutiot nähdäänkin seurauksena hallitseville valtasuhteille (Foucault 2010, 71).

Aineistossa korostuu ajatus siitä, että kokoaikainen palkkatyö nähdään normaalin tilana yhteiskunnassa. Tätä tilaa kohti hallinnalla tavoitellaan. Analyysissä subjekteja ja hallintaa tarkastellaan mielipidekirjoituksista ilmenneistä diskursseista. Diskurssit on nimetty muodostuneiden subjektiasemien mukaan ja nimetty seuraavasti aktiivisen työnhakijan diskurssi, prekaarisuuden tunnistava diskurssi, työttömyysetuuteen oikeutetun diskurssi, turhaantuneen asiantuntijan diskurssi ja inhimillisen pääoman kehittäjän diskurssi.

Mielipidekirjoitukset A1-A15

	Ohjaava lausuma (esimerkki)	Diskurssit, joihin kirjoitus kuuluu	Instituutiot	Kirjoittajan asema
A1	Työssäkäyvien köyhyys on seurausta osa-aikatyöstä	Prekaarisuuden tunnistava diskurssi	Hallitus, työnantajat	asiantuntija työttömyyden kentällä
A2	Työnhakua ei tulisi nähdä työnä	Prekaarisuuden tunnistava /Aktiivisen työnhakijan diskurssi	Vuokratyöfirmat, rekrytointibyrokratia	työnhakija
A3	Työttömyysturva tulisi nähdä osana työuraa	Työttömyysetuuteen oikeutetun diskurssi/ Prekaarisuuden diskurssi	Hallitus, työttömyyskassa, kela	asiantuntija työttömyyden kentällä
A4	Maahanmuuttajat ovat heikommassa työmarkkina-asemassa	Prekaarisuuden tunnistava diskurssi/ Aktiivisen työnhakijan diskurssi	Kotouttamispalvelut, työmarkkinatilanne	asiantuntija työttömyyden kentällä
A5	Ikä syrjintä työmarkkinoilla on ongelma	Prekaarisuuden tunnistava diskurssi/ Ikäsyrjinnän diskurssi	Työnantajat, työmarkkinat	työnhakija
A6	Taitelija-yrittäjyys tunnustetaan heikosti	Prekaarisuuden tunnistava diskurssi/ Työttömyysetuuden diskurssi	Hallitus, EU, Opetus- ja kulttuuriministeriö, TE-toimisto, taitelijaliitos, työterveyspalvelut	taitelija
A7	Osa-aikatyötä tekevää ei tulisi rangaista	Prekaarisuuden tunnistava diskurssi/ Työttömyysetuuden diskurssi	Hallitus, työnantajat	entinen työnhakija
A8	Monen osatyökykyisen työllistyminen on hankalaa	Prekaarisuuden tunnistava diskurssi/ Turhautuneen työnhakijan diskurssi	Työnantajat, lainsäätäjät, TE-toimisto	asiantuntija työttömyyden kentällä
A9	Pitkäaikaistyöttömyyttä voidaan vähentää sosiaaliturvan keinoin	Aktiivisen työnhakijan diskurssi	Monialainen yhteistyö, kuntoutus	asiantuntija työttömyyden kentällä
A10	Hallituksen uudet leikkaukset lisäävät työttömyyttä	Prekaarisuuden tunnistava diskurssi/ Pitkäaikaistyöttömyyden diskurssi/ Työttömyysetuuden diskurssi	Hallitus, työnantajat, työmarkkinat, hyvinvointialue, rekrytointi, koulutusjärjestelmä	asiantuntija työttömyyden kentällä
A11	Menisin töihin, jos saisin työpaikan	Turhautuneen asiantuntijan diskurssi/ Ikäsyrjinnän diskurssi	Hallitus, työmarkkinat	työtön
A12	Korkea koulutus ei takaa työpaikkaa	Turhautuneen asiantuntijan diskurssi	Koulutusjärjestelmä, työmarkkinat	työtön
A13	Pitkäaikaistyöttömiä tulee aktivoida työmarkkinoille	Aktiivisen työnhakijan diskurssi/ Pitkäaikaistyöttömyys	Hallitus, työmarkkinat, TE-toimisto, kolmas sektori	asiantuntija työttömyyden kentällä
A14	Työttömille tulisi tarjota asiantuntevaa apua	Turhautuneen asiantuntijan diskurssi /Aktiivisen työnhakijan diskurssi	Hallitus, TE-toimisto: työnhakuvelvoite	työtön
A15	Yksion vastuu oman osaamisen ylläpitämisessä on tärkeää	Inhimillisen pääoman kehittämisen diskurssi	Hallitus, ammattiliitot, koulutusjärjestelmä, työmarkkinat	entinen työnhakija

5.1 Prekaarisuuden tunnistava diskurssi

Viimeisen kolmen vuosikymmenen aikana suurimmassa osassa Eurooppaa yhä suurikokoisempi osa työvoimasta on palkattu tilapäisesti tai osa-aikaisesti. (Parry 2018, 3). Tilastokeskuksen tietojen mukaan Suomessa osa-aikaisia työntekijöitä vuonna 2023 oli 488 000 henkilöä, joka on 18,6 % koko työväestöstä (2024a). Työllisistä yksityisyrittäjiä keskimäärin oli noin 230 000 henkilöä, mikä oli 10 000 vähemmän kuin edellisvuonna (Tilastokeskus 2024b).

Prekaarisuuden diskurssi tuli ilmi useammasta aineiston mielipidekirjoituksesta. Aineiston ohjaavat lausumat muodostavat subjektin esittämällä osa-aikatyöntekijöitä, keikkatyöntekijöitä ja freelance yrittäjiä, haavoittuvina kansalaisina, joihin hallituksen poliittinen linjaus suojaosan poistamisesta työttömyysetuudessa eritoten vaikuttaa. Esiintyvät lausumat rakentavat heidät yksilöiksi, jotka kamppailevat saadakseen koko-aikatyötä työnantajien asettamien rakenteellisten rajoitusten ja taloudellisten olosuhteiden vuoksi. Diskurssi asettaa osa-aikatyöntekijät sosiaalisen tuen ansaitseviksi ja tarvitseviksi ja haastaa osa-aikatyön ja tilapäisen työn leimaamista. Esimerkiksi aineiston tekstit A1 ja A10 korostaa osa-aikatyön yleisyyttä ja sen vaikutuksia:

Työssäkäyvien köyhyys on usein seurausta osa-aikatyöstä. Jos hallituksen keppilinja innostaa yrityksiä solmimaan kokoaikaisia työsuhteita, on se yhteiskunnallisesti merkittävä muutos nykytilanteeseen. A1.

Avoimia paikkoja on kuitenkin selvästi vähemmän, kun vuosi sitten. Merkittävä määrä niistäkin on kaupan tuntityötä, tarjoilijoiden keikkoja, puhelinmyyntiä tai muuta epätyöllistä työtä, jonka tekijöitä hallitus tulee rankaisemaan monin tavoin. A10.

Mielipiteessä A6 kirjoittaja kertoo freelance-taiteilijoiden kohtaamista haasteita, työn keikkaluonteisuudesta ja työttömyysetuuteen liittyvästä lainsäädännöstä. Mielipidekirjoituksen A6 lausumat muotoilee freelance-taiteilijat työmarkkinoilta helposti putoaviksi subjekteiksi, jotka ovat taiteellisen luovuuden ja taloudellisen epävarmuuden leikkauskohdassa. Teksti haastaa vallitsevia narratiiveja ajamalla poliittisia muutoksia freelance-taiteilijoiden työolojen ja hyvinvoinnin parantamiseksi.

Mielipide A6 myötävaikuttaa prekaarisuuden diskurssiin paljastamalla freelance-taiteilijoiden kohtaamat systemiset haasteet ja ehdottamalla vaihtoehtoisia malleja heidän tarpeisiinsa vastaamiseksi. Kirjoittaja tarjoaa henkilökohtaisiin kokemuksiin perustuvia näkemyksiä ja puolustaa freelance-taiteilijoiden hyvinvointia ja taloudellista turvaa priorisoivien poliittisten linjausten omaksumista:

Päätoimiseksi yrittäjäksi katsottu freelancer-taiteilija tekee jatkuvasti töitä, muttei saa työs-kentelyn ja valmistelemisen aikana korvausta, sillä palkka maksetaan aina tilatun työn tai

esiintymisen tultua päätökseen. Tämä tarkoittaa tulottomia ajanjaksoja, ellei kyseessä ole ennen työskentelyn aloittamista myönnetty henkilökohtainen, yksityisen säätiön tai rahaston myöntämä kohdeapuraha tai stipendi. Keikkaluonteiset työsuhteet voivat taas olla lyhimmillään vain muutaman tunnin mittaisia, ja vakaan toimeentulon varmistamiseksi niitä tulisi olla monta kuukaudessa. A6.

Tekstin A6 kuvastaa hallintaa erityisesti freelance-taiteilijoiden työehtojen osalta. Siinä korostetaan rakenteellisia esteitä, joita freelancer-yrittäjät kohtaavat päästäkseen kiinni sosiaaliturvaetuuksiin, koska heidät luokitellaan päätoimisiksi yrittäjäksi työttömyysturvalain näkökulmasta (Finlex: Työttömyysturvalaki: 5 § 28.12.2012/1001). Hallinta näkyy tavassa, jolla valtion instituutiot, kuten työ- ja elinkeinotoimisto ja työttömyysturvalaki, luokittelevat ja säätelevät freelance-työtä. Tämä puolestaan vaikuttaa freelance-taiteilijoiden taloudelliseen vakauteen ja hyvinvointiin.

Neoliberalistinen rationaalisuus, joka ilmenee laajalle levinneenä totuudenkaltaisena esittäytyvänä diskurssina asian tilasta ja toivotusta kehityksestä, sekä sisältää oman subjektia koskevan moraalinsa, pyrkii normalisoimaan tiettyjä käyttäytymismalleja ja arvoja, kuten kilpailukykyä ja tehokkuutta, ja asettamaan ne normiksi. Osa-aikatyö, niin kuin työttömyys, nähdään tässä kontekstissa poikkeamana normista, ja siihen saattaa liittyä stigmaa ja syyllistämistä niiden osalta, jotka eivät pysty täyttämään koko-aikatyön normia. Tekstissä A10 hallituksen toimet on muotoiltu yrityksiksi säännellä työttömyyttä ja työmarkkinoita. Kirjoittaja kuitenkin arvostelee näitä toimenpiteitä tehottomiksi ja mahdollisesti haitallisiksi työttömille.

Onko hallituksella todella halua lisätä työttömien työllistymistä, lisätä työnkiertoa, jotta työtä saadaan jaettava, ottaa kaikki mukaan rakentamaan Suomen talouselämää sekä parantaa työttömien kykyä vastaanottaa työtä? Jos on, sen tulisi näkyä. A10.

Valtiovarainministeriön tulee nyt avata ne laskelmat, joiden mukaan esitetyt leikkaukset lisäävät työllisyyttä. A10.

Teksti A11 kyseenalaistaa käsityksen työttömyydestä valintana tai elämäntapana, kirjoittaja kritisoi tämän diskurssin normalisoitumista ja kiinnittää huomion työttömyyttä edistäviin rakenteellisiin epätasa-arvoihin. Tekstissä A11 kirjailija kritiikin kautta vastustaa hallituksen politiikkaa ja yhteiskunnallisia asenteita työttömiä kohtaan. Tämän tekemällä kirjailija asettuu eräänlaiseen vastarintaan. Hän vastustaa alistumista hallituksen aloitteiden passiivisen vastaanottajan rooliin ja puolustaa oikeuttaan:

Mikäli jollain on kuvitelma siitä, että työttömänä olo on mukavaa leikkoteltua, suosittelen kokeilemaan. Olen itsestäni hyvää huolta pitävä, kolmea kieltä sujuvasti puhuva koulutettu henkilö. Jos minulle työnsaanti on näin hankalaa, voin vain kuvitella mitä se voi olla joillekin muille. A11.

Ymmärrän, että tällä taustalla olevan henkilön palkkaaminen voi olla haastavaa, mutta sitä en ymmärrä, että meitä työtä haluavia hallituksen toimesta pidetään toisen luokan kansalaisina. A11.

Tekstissä A14 "rahoitusleikkaukset, rakenneuudistukset, muuttuneet tulevaisuuden odotukset ja poliittiset linjanvedot" korostaa sitä, miten hallituksen päätökset ja talousuudistukset muokkaavat työllistymismahdollisuuksia. Samalla korostetaan työttömyyteen vaikuttavia taloudellisia ja poliittisia tekijöitä. Prekaarisuuden tunnistava diskurssi korostaa yksilöllistä kokemusta epävarmuudesta ja syrjäytymisestä.

Rahoitusleikkaukset, rakenneuudistukset, muuttuneet tulevaisuuden odotukset ja poliittiset linjavedot tekevät ruohonjuuritasolla keräjäisiä ja kuninkaita. Ne murskaavat unelmia ja mieliä. A14.

Tekstissä A7 käsitellään hallintaa hallituksen, työnantajien ja osa-aikatyöntekijöiden välillä. Hallituksen päätöstä poistaa osa-aikatyöntekijöiden työttömyysetuuksien suoja nähdään eräänlaisena rangaistuksena, joka kuvaa hallituksen valtaa yksilöiden taloudellisessa turvaamisessa. Tekstissä korostuu myös osa-aikatyö, nollatuntisopimusten ja keikkatyön yleisyys, mikä kiellii työnantajien vallasta sanella työehtoja. Esimerkiksi nollatuntisopimuksessa työnantajat ei sitoudu antamaan työntekijälleen tunteja, mutta työntekijän odotetaan tulevan töihin nopeallakin ilmoituksella, vaikka ei tähän olekaan sopimuksessaan sitoutunut.

Oletuksena lienee, että osa-aika- ja keikkatyöläisiltä leikkaaminen ohjaisi heidät hakemaan kokoaikatyötä. Mutta entä jos kokoaikatyötä ei ole satavilla? A7.

Nykyisin olen täysipäiväinen työntekijä, mutta tilanteen saavuttamiseksi meni kaksi vuotta osa-aikasopimuksilla. A7.

Diskurssi prekaarisuudesta nousee myös tekstistä A13, jossa keskustellaan muun muassa kohtaanto-ongelmasta, työmarkkinoiden haasteista ja eri toimijoiden (esim. hallitus, työnantajat, kolmannen sektorin organisaatiot) roolista työllistämisen edistämiseksi. Diskurssissa valtasuhteet ilmenevät työnantajien ja työnhakijoiden välisenä epäsymmetrisenä suhteena. Työnantajilla on valta määrätä palkkauskaiteerit ja työehdot, kun taas työttömien työnhakijoiden on navigoitava työllisyyden turvaamiseksi.

Kun työllisyysasteen nostaminen 80 prosenttiin on asetettu tavoitteeksi, edellä mainittujen kohderyhmien (aiemmin mainittu: osatyökykyiset, pitkään työttömänä olleet, mielenterveyskuntoutujat, ikääntyneet työnhakijat, maahanmuuttajat ja vailla ammatillista koulutusta olevat nuoret) työllistämisen tukeminen korostuu entisestään. Työllisyysasteen nostaminen näin korkealla edellyttää myös vaikeasti työllistyvien aktivoimista työmarkkinoille. A13.

Mielipiteen A13 ohjaavat lausumat myös todentavat, että vaikka hallituksen toimet voidaan muotoilla pyrkimyksiksi tukea työnhakijoita, ne voivat myös auttaa säätelemään ja hallitsemaan syrjäytymisuhan alla olevaa kansalaista. Taitojen kehittämisen ja aktivointitoimien painottamisessa voidaan jättää huomiotta työllistymisen

rakenteellinen epätasa-arvo, kuten järjestelmällinen syrjintä tai taloudellinen eriarvoisuus, joita ei käsitellä kirjoittajan mukaan riittävästi vallitsevissa keskusteluissa.

Esiintyvissä lausumissa heijastui pääosin ajatus siitä, että kokoaikatyö on normaalitila, jota kohti on pyrittävä. Poikkeavana tästä kirjoitus taiteilijayrittäjyydestä (A6).

Muusikkojen liitto peräänkuuluttaa nyt konkreettisia toimia luovan alan toimijoiden työskentelyolosuhteiden ja aseman parantamiseksi. A6.

Taiteilija yrittäjyys tunnistetaan ja tunnustetaan Suomessa huonosti. A6.

Prekarisaation tunnistavan diskurssissa subjektius muodostui ulkoisessa ohjauksessa, subjektiossa. Katsotaan, että nimenomaan ulkoiset tekijät tai voimat rakentavat ja muokkaavat subjektia ja subjektin kokemuksia. Subjektius rakentui yhteydessä käsitukseen työn normatiivisesta tilasta yhteiskunnassa sekä hallituksen työttömyysetuutta linjaavista päätöksistä.

5.2 Työttömyysetuuteen oikeutetun diskurssi

Tukipalvelut ovat erittäin tärkeitä niille henkilöille, jotka ovat vasta työuransa alussa tai joiden työttömyys on kestänyt kauemman aikaa. Muun muassa tämän vuoksi kassat haluaisivat maksaa työttömyysturvan kaikille jäsenilleen. A3.

Hallituksen toive kokoaikatyön lisäämisestä on ymmärrettävä, mutta osa-aika- ja keikka-työtä tekeville leikkaamalla siihen ei päästä. Sen sijaan pätkätöiden ja sosiaaliturvan yhdistämistä tulisi helpottaa, esimerkiksi siirtymällä kohti perustuloa. A7.

Mielipidekirjoituksissa usein ilmenevä aihe oli hallituksen sosiaalietuuksia koskevat lakimuutokset. Työttömyysetuuteen oikeutetun diskurssissa keskitytään tarkemmin työttömyysetuutta koskeviin ohjaaviin lausumiin ja subjekteihin. Hallinnollisilla käytännöillä, jollaisena sosiaaliturvaa voidaan pitää, on kaksi tavoitetta: poliittishallinnolliset päämäärät ja yksilön itsemuokkaus. Nykyiset sosiaaliturvakäytännöt eivät vain tarjoa taloudellista tukea vaan myös pyrkivät muokkaamaan yksilöiden toiveita, kykyjä ja asenteita. Lisäksi ne velvoittavat yksilöitä osallistumaan omien toimintatapojensa hallintaan. Tämä muodostaa eettisen käytännön, jossa hallitus tukee ja ohjaa tiettyntyyppisiä eettisiä tai askeettisia käytäntöjä. (Dean 2006, 567.)

Työttömyysetuuteen oikeutetun diskurssi pyörii työttömyysetuuksien hallinnan ja jakamisen ympärillä, jotka ovat olennainen osa instituutioiden (Kela, työttömyyskassa, valtion virastot) ja yksilöiden (työttömät työnhakijat) välistä hallintaa. Aineiston teksteissä (A1; A3; A7; A10) käytetään instituutioita, kuten kela, työttömyyskassa ja hallitus kehystämään keskustelua olemassa olevista rakenteista ja poliittisista linjauksista työttömyysetuudesta.

Ohjaavat lausumat tekstissä A7 ja A1 haastaa hallituksen perustelut osa-aikatyöntekijöiden työttömyysetuuksien suojaosan poistamiselle. Ne kyseenalaistavat oletuksen, jonka mukaan etuuksien leikkaaminen kannustaisi osa-aikatyöntekijöitä etsimään kokoaikatyötä. Viitaten siihen, että tällaisia mahdollisuuksia ei välttämättä ole helposti saatavilla osa-aikatyöstä tai tilapäistä työvoimaa suosivilla aloilla. Oma-kohtaisilla esimerkeillä kirjoittajat haastavat hallituksen päätöksen:

Nykyisin olen täysipäiväinen työntekijä, mutta tilanteen saavuttamiseksi meni kaksi vuotta osa-aikasopimuksilla. Tällaiset sopimukset ovat turvallisuusalalla normi, ja tilanne on sama palvelualoilla laajemminkin: kokoaikatyön saaminen vaatii usein osa-aikaisuutta, joten osa-aikaisten työntekijöiden rankaiseminen on yksiselitteisen järjetöntä. A7.

Hallituksen leikkausten seurauksena aikaisempaa useampi ihminen voi joutua turvautumaan toimeentulotukeen. A1.

Teksteissä A2, A3 ja A4 ohjaavat lausumat korostavat tuen ja palvelujen tarjoamisen tärkeyttä työttömien integroitumisen helpottamiseksi uudelleen työelämään.

Maahanmuuttajat ovat monien syiden takia heikommassa työmarkkina-asemassa, ja maahanmuuttajien työllisyys oletettavasti reagoi jyrkemmin tämänhetkiseen matalasuhdanteseen. Kotoutuminen ja työmarkkinoihin kiinni pääseminen tukevat maahanmuuttajien työllisyysasteen myönteistä kehitystä. A4.

Ansiosidonnaisen piirissä olevat saavat verrattain vähän toimeentulotukea täydentäviä etuuksia, kuten asumistukea ja toimeentulotukea. Työttömyyskaudet ovat myös lyhyitä, ja useimmat löytävät työn muutamassa kuukaudessa. A3.

Tekstissä A1 yksilöt esitetään valtion politiikan uhreina, jotka asettavat kustannusleikkaukset sosiaalisen hyvinvoinnin edelle. Diskurssi konstruoi heidät haavoittuviksi subjekteiksi, jotka ovat riippuvaisia toimeentulotuesta heistä riippumattomien rakenteellisten tekijöiden vuoksi. Tekstissä A1 korostetaan hallituksen politiikan (erityisesti työttömyys- ja asumistukien leikkauksien) vaikutusta yksilöiden taloudelliseen tilanteeseen. Tekstissä kritisoidaan päättäviä politiikkoja ja vihjataan, että päätökset voivat johtaa köyhyyden lisääntymiseen.

Jos hallituksen ”keppilinja” innostaa yrityksiä solmimaan kokoaikaisia työsuhteita, on se yhteiskunnallisesti merkittävä muutos nykytilanteeseen. Jos yritykset eivät sitä tee, hallituksen leikkauksen seurauksena aikaisempaa useampi ihminen joutuu turvautumaan toimeentulotukeen, ja työelämään siirtymisestä tulee hankalampaa. A1.

Myöskään tekstit A3 ja A4 eivät tue ehdotettuja työttömyysturvahallinnon uudistuksia. Tekstit kiinnittävät huomiota työmarkkinoiden dynamiikan monimutkaisuuteen ja tarpeeseen reagoida nopeasti tehokkaalla sosiaaliturvajärjestelmällä. Ohjaavat lausumat (A3) esittää näkökulman työttömyysetuuksiin muotoilemalla ne työmarkkinoille osallistumisen ja liikkuvuuden olennaisiksi osatekijöiksi.

Työttömyyskassoissa katsotaan, että työttömyysturva tulisi nähdä osana työuraa ja työmarkkinoiden joustoa. Kyseessä on usein lyhyt jakso, jonka moni kohtaa valmistuessaan opinnoista tai siirtyessään yhdestä työpaikasta toiseen. A3.

Tekstissä A3 konstruoidaan työttömyysetuudet osaksi laajempaa keskustelua työmarkkinoiden joustavuudesta ja sosiaaliturvasta. Se puolustaa työttömyysetuuksien näkemistä erottamattomana osana työllistymispolkua ja riittävän taloudellisen tuen merkitystä työelämään palaamisen helpottamiseksi.

Työttömyysetuuden diskurssissa hallituksen ja työttömien väliset valtasuhteet ovat ilmeisiä. Katsotaan, että nimenomaan hallituksella on valta syrjäytymisriskin alla olevissa työttömiä koskevissa poliittisissa päätöksissä.

Irtisanomissuojan heikennys ei lisää työpaikkoja, mutta se lisää pitkäaikaistyöttömyyttä. Työssä olevat ja noin kolmikymppiset työllistyvät parhaiten. Erityisesti ikääntyneet irtisannotut työllistyvät erittäin heikosti. A10.

Tekstissä A11 kirjoittaja pohtii kriittisesti työttömyyden haasteita sekä hallituksen tavoitteiden ja yksilöllisten kokemusten välistä eroa. Kirjoittaja korostaa valtasuhdetta hallituksen ja työttömien henkilöiden välillä. Hallitus asettaa työllisyydelle tavoitteita ja linjauksia, mutta kirjoittaja kyseenalaistaa, heijastavatko nämä politiikat todella työttömien kokemuksia.

On ollut surkukupaisaa seurata hallituksen tavoitetta sadantuhannen uuden työllisen saamisesta. Joko ministereitä on johdettu harhaan tai sitten kosketus todellisuuteen on hävinnyt. A11.

Olisin valmis ottamaan vastaan minkä tahansa työn, jolloin hallituksen tavoitteesta olisi jäljellä enää 99 999 henkilöä. A11.

Työttömyysetuus on aina vastikkeellista, ja etuuden vastaanottajan tulee täyttää tietyt kriteerit ja osoittaa tietty aktiivisuuden tasoa tukea saadakseen. Yleisesti katsotaan, että konservatiiviset hallitukset, joiden linjauksia usein määritellään neoliberaalisina (Walters 1996, 207), kritisoivat työttömyysetuuden ja sosiaalisten etuuksien jakoa. Saatetaan jopa katsoa, että etuudet itsesään on ongelma työttömyyden taustalla (Walters 1996, 207).

Tätä näkemystä voidaan ymmärtää kahdella tavalla: talouden tarjontapuolen argumenttien näkökulmasta ja idean hylkäämisestä siitä, että valtio voi positiivisesti edistää aktiivista kansalaisuutta. (Walters 1996, 207). Työttömyysetuuksien nähdään luovan säröjä ja säätelyä työmarkkinoille, kuten työehtosopimusten muutoksia, liiton kannattamista ja minimipalkan säätelyitä. Nähdään, että työmarkkinat pysyvät poliittisensäätelyn alaisena. (Walters 1996, 208) Neoliberaalisesta näkökulmasta voidaan arvioida, että työttömyysetuus on ollut liian armollinen ja riittoisa eikä puolla ajatusta minkä tahansa työn vastaanottamisesta. (Walters 1996, 208).

Työttömyysetuuteen oikeutetun diskurssissa subjekti rakentuu vastustamalla hallituksen linjauksia työttömyysetuudesta.

5.3 Aktiivisen työnhakijan diskurssi

Nykyisen neoliberalisiseen ajatteluun tukeutuvan työvoimapolitiikan mukaan työntekijöistä ja työnhakijoista pyritään aktiivisesti muovaamaan markkinakelpoisia. Työnhakijoista pyritään muovaamaan sellaisia, että he vastaavat markkinoiden kysyntään. (Hänninen 2007, 187.) Työvoimapolitiikassa on siirrytty jatkuvasti aktivoimampaan malliin. Aktivointipolitiikassa pyritään kannustamaan yksilöä siirtymään edistävien instituutioiden luomiseen ja tehtävien siirtämiseen yksilölle. Argumentti aktiivisen kansalaisuuden edistämisestä kyseenalaistaa työnhakijan pätevyyden työmarkkinoilla tai työnhaussa itsessään, ja pyrkii kehittämään näitä taitoja. Työttömän hallinta nojaakin pitkälle aktiivisen kansalaisuuden edistämiseen. (Walters 1996, 208). Yksilöltä ikään kuin odotetaan omaa etuja edustavia valintoja. (Hänninen 2007, 188). Katsotaan myös, että yksilön tulisi käyttää aikaansa tiettyihin määrättyihin toimiin. Tällaisia toimia voidaan poimia myös mielipidekirjoittajien teksteistä.

Tekstissä A14 käsitellään vaatimusta hakea kuukausittain vähimmäismäärä työpaikkoja osana työttömien työnhakuvelvoitteita. Tämä keskustelu heijastaa työttömyysetuuksia ja työnhakutoimintaa sääteleviä institutionaalisia käytäntöjä ja politiikkaa. Aktiivisen työnhakijan diskurssi tekstissä A14 heijastaa myös kurinpidollisten käytäntöjen normalisointumista työttömyyspolitiikassa. Määräämällä vähimmäismäärän työhakemuksia kuukaudessa instituutiot käyttävät hallintaa työttömiin, säätelevät heidän käyttäytymistään ja asettavat vaatimuksia heidän työnhakutoiminnallensa. Tämä normalisointiprosessi muokkaa subjektiivisuutta, kun yksilöt sisäistävät oduksensa noudattaa näitä vaatimuksia säilyttääkseen pääsynsä etuihin.

Nykyinen velvoite hakea vähintään neljää työpaikkaa kuukaudessa on saanut minut hakemaan monipuolisesti erilaisiin työtehtäviin ja -paikkoihin. Kymmenet hakemukset eivät ole johtaneet muuhun kuin sähköpostiin tasaisesti kilahteleviin hylkäysviesteihin. A14.

Myös aineiston A2 ohjaavat lausumat haastavat ajatuksen siitä, että työnhakutoimintaa tulisi pitää työnä, viitaten siihen, että se on tuottamatonta sekä yksilöille että yhteiskunnalle. Vastauksen rekrytointipäällikön ilmaisuun siitä, että työnhakukin on tavallaan työtä, kirjottaja ilmaisi:

Kohtuuttomaan rekrytointibyrokraatiaan osallistumisesta ei makseta korvausta, joten se ei ole tavallaan työtä vaan työntekijän ajan varastamista. A2.

Työn ja työttömyyden välinen rajalinja on hämärtynyt osana laajempaa muutosta työelämässä. Tätä muutosta on Suomen yhteiskunnassa 2000-luvulta lähtien kutsuttu

uuden työn käsitteellä. Uusi työ viittaa rakenteelliseen muutokseen työssä ja tuotannossa, jossa siirrytään teollisesta tuotannosta kohti palvelu- ja tietotyötä (Sippola ym. 2023, luku 10). Lisäksi uutta työtä voidaan määritellä myös työllistämistoimiksi, jotka tarjoavat työnhakijoille mahdollisuuden osallistua erilaisiin palveluihin esimerkiksi työnhakutaitojensa parantamiseksi (Mt. luku 10).

Tekstissä A2 työntekijät rakennetaan hyväksikäytetyiksi subjekteiksi, joiden aika ja työ ovat aliarvostettuja ja byrokraattisten prosessien omaksumia. Ohjaavat lausumat rohkaisevat vastustamaan tällaista hyväksikäyttöä. Tekstissä kritisoidaan rekrytointiprosessin tehottomuutta ja niiden vaikutusta tuottavuuteen ja työntekijöiden hyvinvointiin, sekä puhutaan siitä kuinka pitkät rekrytointiprosessit ovat työntekijöiden ajan varastamista. Teksti kyseenalaistaa yhteiskunnan hyväksynnän ajan ja resurssien tuhlaamisesta byrokraattisiin prosesseihin.

Suomi kuuluu kärsivän työvoimapulasta ja työn heikosta tuottavuudesta. On hämmentävää, että työntekijöiden ajan tuhlaamista pidetään hyväksyttävänä. A2.

Hallinnalla tarkastellaan sitä, kuinka tietty päämäärä voidaan saavuttaa vaikuttamalla yksilöiden voimavaroihin, toimintoihin ja suhteisiin. Hallinnan tekniikoilla sekä käytännöllä luodaan ihmisille ymmärrystä siitä, että he ovat vapaita valitsemaan elämänsä suunnan. (Saastamoinen 2006, 152). Esimerkiksi työnhakija voi itse valita hakemansa työmahdollisuudet. Tämä vapaus valita syntyy kuitenkin määrättyjen rajojen puitteissa. (Saastamoinen 2006, 152). Voidaan katsoa, että ihmisen pitää itseään jatkuvan tarkkailun alla sopeuttaen omaa käyttäytymistään, esimerkiksi sopeutulla työttömän työnhakijan velvoittaviin vaatimuksiin.

5.3.1 Pitkäaikaistyöttömyyden ja osatyökyvyn diskurssi

Hänninen ehdottaa, että tänä päivänä esimerkiksi pitkäaikaistyöttömät joutuvat omaksumaan tietynlaisen vetäytyjän käyttäytymismallin. Heillä ei ole mahdollisuutta saavuttaa sellaisia keinoja, joiden avulla he voisivat saavuttaa yleisesti hyväksyttäviä tavoitteita (2007, 191). Tällöin vaihtoehdoksi jää helposti vetäytyminen eli tavoitteiden ja normien hylkääminen (Hänninen, 2007, 191).

Teksteissä A8, A9 ja A13 pitkäaikaistyöttömät on konstruoitu interventiokohteiksi, jotka kohtaavat monimutkaisia työllistymisen esteitä, kuten terveysongelmia, sekä motivaatio- ja työnhakuhaasteita. Mielipidekirjoitusten kirjoittajina toimii asiantuntijat työttömyyden kentällä. Tekstissä pyritään muokkaamaan pitkäaikaistyöttömyyden diskurssin subjekteja ehdottamalla sosiaalityön interventioita, joiden tarkoituksena on parantaa heidän työllistettävyyttään ja elämänlaatuaan. Foucault näkikin, että subjektin on paljastettava asiantuntijoilla sielunelämänsä, ruumiilliset kykynsä ja

mielenliikkeensä. Tällöin nähtiin, että häntä pystyttiin ohjaamaan hänen omaksi ja yhteiskunnan parhaaksi. (Pyykkönen 2015, 200.)

Ohjaavat lausumat tekstissä A8 rakentaa osatyökykyisiä henkilöitä aktiivisiksi toimijoiksi heidän etsiessään työmahdollisuuksia ja puolustaa heidän voimaannuttamistaan, esimerkiksi räätälöityjen työjärjestelyjen ja tukipalvelujen kautta. Esiintyvät lausumat kehystävät heidät kyvykkäiksi työmarkkinoille osallistujiksi, joiden potentiaalia voidaan toteuttaa oikeilla järjestelyillä ja avulla. Lausumat kuitenkin kuvaavat heitä myös haavoittuvina henkilöinä, joiden työllisyysnäkömät riippuvat yhteiskunnan asenteista, työnantajien käytännöistä ja poliittisista interventioista. Asemoimalla osatyökykyisiä henkilöitä sekä hallinnan agenteiksi että subjekteiksi, teksti korostaa heidän kokemuksiaan työmarkkinoilla muokkaavaa mutkikasta suhdetta.

Esiintyvät lausumat tekstissä A8 avaa haasteita, joita osittain työkykyiset kohtaavat työmarkkinoilla, ja ehdottaa ratkaisuja näihin haasteisiin vastaamiseksi. Lausumat korostavat työjärjestelyjen uudelleenjärjestelyn tärkeyttä yksilöllisten kykyjen mukaan, sekä ehdottaa erilaisia tukimekanismeja, kuten työn räätälöintiä, ammatillista koulutusta ja terveystalvueluita, ratkaisuksi. Esittämällä näitä näkemyksiä ja suosituksia mielipidekirjoittaja pyrkii vaikuttamaan julkiseen keskusteluun ja päätöksentekoon osatyökykyisten integroimiseksi työelämään.

Työelämässä ja yhteiskunnassa tarvitaan asennemuutosta, sitoutumista ratkaisujen löytämiseen yhdessä sekä riittäviä panostuksia palveluihin. A8.

Ohjaavat lausumat tekstissä A9 korostavat pitkäaikaistyöttömyyden normalisointia yhteiskunnallisena kysymyksenä ja painottaa tarvetta puuttua sen säätelyyn. Esiintyvät lausumat ehdottavat, että sosiaalityön käytäntöjen, mukaan lukien tehostetun yksilötyön, ryhmätyön, monialaisen yhteistyön ja tukityön toimintoja yhdistelmällä pitkäaikaistyöttömyyden kielteisiä vaikutuksia voidaan normalisoida tai vähentää.

Pitkäaikaistyöttömyyden vaikutukset voivat horjuttaa uskoa työllistymismahdollisuuksiin, mutta sosiaalityön keinoin, kuten intensiivisellä henkilökohtaisella tuella ja sosiaalisten taitojen harjoittelulla, voidaan vahvistaa pitkäaikaistyöttömien voimavaroja. On olennaista sijoittaa resursseja sosiaalityöhön ja sosiaaliseen kuntoutukseen osana pyrkimystä nostaa työllisyysastetta ja parantaa pitkäaikaistyöttömien elämänlaatua. A9.

Myös tekstissä A13 esitetään vaikeasti työllistettävien väestöryhmien kohtaamia haasteista, kuten osaamisen puutteista ja työllistymisen vaikeutta. Tekstissä A13 ehdotetut ratkaisut ja strategiat pitkäaikaistyöttömyyteen korostavat interventioita, kuten osaamisen kehittämistä, henkilökohtaista tukea ja kolmannen sektorin organisaatioiden osallistumista.

Neuvottelutuloksen mukaan työvoimatalvueluiden tuottavuutta parannetaan ja monituottajamallia hyödynnetään ottamalla tulosohjauksella työllistämispalveluiden kumppaniksi yksityisen ja kolmannen sektorin toimijat laajemmin. Tässä kolmannen sektorin

työllistämistoimijoilla voisi jatkossa olla merkittävämpi rooli. Kolmas sektori tarjoaa peruspalveluita täydentäviä palveluita kaupunkien työllisyyspalveluille ja tätä kautta lujittaa muun muassa yhteistyötä kolmannen sektorin toimijoiden ja kuntien välillä. A13.

Esiintyvät lausumat tekstissä A9 ammentaa asiantuntijatietoa aikuisten sosiaalityön kirjallisuudesta ja korostaa interventiomenetelmien tehokkuutta. Se asettaa sosiaalityöntekijät ja sosiaalialan organisaatioiden ammattilaiset asiantuntijoiksi, jotka pystyvät toteuttamaan näitä interventioita. Tekstissä A9 ehdotetut toimet, kuten tehostettu yksilöllinen tuki, koulutus ja monialainen yhteistyö, edustavat hallintoteknologioita, joilla pyritään hallitsemaan sekä palveluntarjoajien että työttömien käyttäytymistä. Näillä tekniikoilla pyritään säätelemään käyttäytymistä, parantamaan työllistettävyyttä ja alentamaan pitkäaikaistyöttömien määrää.

Teksti A8 käsittelee työmarkkinoille ominaista hallintaa erityisesti osatyökykyisten henkilöiden osalta. Ohjaavat lausumat korostavat tarvetta muuttaa yhteiskunnallisia asenteita ja lisätä eri verkostojen välistä yhteistyötä helpottaakseen pääsyä työelämään. Hallintasuhde syntyy työntekijöiden, työnantajien ja poliittisten päättäjien välille, missä nähdään osatyökykyisten mahdollisuudet päästä kiinni työelämään. Hallinta rakentuu resurssien hallinnan (esim. työmahdollisuudet, tukipalvelut) ja poliittisiin päätöksiin vaikuttamisen kautta:

Työnantajilla tulisi olla nykyistä enemmän valmiuksia muokata työtä sopivaksi tekijälleen. Työn räätälöinnissä voivat auttaa esimerkiksi työhönvalmentajat, ja räätälöintiin on saatavilla myös taloudellista tukea, mutta kaikki työnantajat eivät tunne näitä mahdollisuuksia. A8.

Tekstit A8, A9 ja A13 sijoittuvat pitkäaikaistyöttömyyden diskurssiin ja niissä esitetään argumentti pitkäaikaistyöttömyyden vähentämisestä sosiaalityön keinoin. Niissä käsitellään pitkäaikaistyöttömyyteen ja osatyökykyyn liittyvää problematiikkaa ja sosiaalityön roolia. Hallintasuhteet ilmenevät päättäjien, palveluntarjoajien, työnantajien ja itse työttömien välillä.

Aktivoitavassa työnhakijassa korostuu subjektivoinnin tapa, mitä käytännöt toivovat tuottavansa ja millaista itseensä liittyvää suhdetta ne edistävät. Suhde, jossa yksilö on omien taitojensa, pätevyksiensä ja fyysisten ja psyykkisten ominaisuuksiensa omistaja ja markkinoija, on aktiivinen subjekti (Dean 2006, 576). Termi on linjassa TE-hallinnon asiakkaistaan käyttämän termin, työnhakija, kanssa – subjekti on työtön ja aktiivinen. Työnhakija on vastakohta yksilölle, joka on tehty riippuvaiseksi passiivisen työttömyysturvan järjestelmän kautta. Aktiivinen subjekti ottaa aktiivisen roolin oman itsensä hallinnassa, työpaikan etsinnässä ja lopulta, mikäli mahdollista, on osa työvoimaa. Jos työllistyminen ei ole mahdollista, työnhakijana osallistuu toimintoihin ja palveluihin, jotka parantavat hänen mahdollisuuksiaan palata palkkatyöhön. Kurinalaiset käytännöt pyrkivät tekemään yksilöstä kuuliaisemman ja hyödyllisemmän. Sosiaaliturvakäytännöt pyrkivät uudelleenmuodostamaan yksilön aktiiviseksi oman

itsensä yrittäjäksi, valmiiksi tarttumaan niihin mahdollisuuksiin, joita työmarkkinat, sosiaalinen turva, koulutus ja sosiaaliset verkostot voivat tarjota. (Dean 2006, 576). Näin katsotaan, että subjekti on kykeneväinen torjumaan riippuvuuden riskin.

5.4 Turhautuneen asiantuntijan diskurssi

Turhautuneen asiantuntijan diskurssi käsittelee korkeasti kouluttuneiden henkilöiden työttömyyteen liittyviä kokemuksia aktivoivan työvoimapolitiikan keskiössä. Kirjoittajat A11, A12 ja A14 ovat korkeasti koulutuneita, jotka kohtaavat haasteita työllistymisessä. Diskurssi selventää akateemisen osaamisen ja työmarkkinoiden välistä kytköstä. Pitkään suomalaisen asemaa työmarkkinoilla paransi koulutus. Korkea koulutus ei kuitenkaan entiseen tapaan takaa työpaikkaa ja vakaata asemaa työmarkkinoilla. Tyypillistä onkin, että korkeasti koulutettu on prekaarin asemassa siinä mielessä, että työskentelee epätyypillisessä työsuhteessa, kuten projektiluonteisissa tehtävissä, freelancerina tai määräaikaisessa työsuhteessa (Lempiäinen, Kankainen ja Silvasti 2007, 9)

Nuorille pitäisi opettaa, että kaikella koulutuksella ei ole samanlaista arvoa työmarkkinoilla. Nimimerkillä, pettynyt humanisti. A12.

Me työttömät tohtorit tiedämme, miten pienestä se on kiinni. Tutkijaksi kouluttautuminen on pitkä tie. A14

Tekstissä A14 kirjoittajan itsensä tunnistaminen sanoilla ”työtön työnhakija” ja ”filosofian tohtori, dosentti” heijastaa ammatillisen identiteetin, yhteiskunnallisten odotusten ja talouden välistä monimutkaista vuorovaikutusta ja epävarmuutta. Kirjoittajan pätevyyden ja työttömyyskokemuksen välinen ristiriita kuitenkin ongelmallista akateemisen pätevyyden välineenä työllistymisen turvaamiseen ja haastaa siten diskurssin siitä, että korkea koulutus takaa työpaikan.

filosofian tohtori, dosentti, työtön työnhakija, Helsinki. A14.

Neoliberaali tulkinta painottaakin, että markkinoita rakennetaan jatkuvasti ihmisten toimenpitein kautta. Ratkaisuna ikään kuin nähdään se, että henkilö osallistumalla investoi itseensä ja tulevaisuuteensa. Tällöin epäonnistuminen nähdään passiivisuutena markkinatoimijuuden näkökulmasta. (Hänninen, 2007, 186). Tekstissä A11, A12 ja A14 koulutukseen ja työllisyyteen liittyvät yhteiskunnalliset normit toimivat hallinnollisina mekanismeina. Kirjoittajat ovat sisäistäneet yhteiskunnan normit ja odottaa heidän koulutussaavutuksiansa johtavan työllistymiseen. Odotusten ja todellisuuden välinen ristiriita johtaa kuitenkin pettymykseen ja turhautumiseen. Tämä

havainnollistaa, kuinka neoliberalistinen ajattelu ohjaa yksilöiden käsitystä itsestään ja sosiaalisista rooleistaan.

En kantanut suurta huolta työllistymisestääni, koska ajattelin, että korkea koulutusasteeni ja monipuolinen, joskin vähän sekalainen, työkokemukseni takaisivat sen, että saisin ennen pitkää osaamistani vastaavaa työtä. Nyt, muutaman kuukauden työttömyyden jälkeen, ajatukseni ovat kuitenkin alkaneet muuttua. A12.

Tekstissä A12 ja A14 hallinta heijastuu myös instituutioihin, jotka edistävät korkeakoulutusta keinona vastata tuleviin työvoimatarpeisiin. Kirjoittajien kokemukset esittävät kuilun koulutuksen ja todellisten työllistymismahdollisuuksien välillä. Voidaan katsoa, että biovoima toimii oppilaitosten kautta yksilöiden elämää muokaten. Valta on biovaltaa, ja sillä tarkoitetaan pyrkimystä muovata, hyödyntää ja ohjata ihmisen kykyjä ja ominaisuuksia (Kaisto ja Pyykkönen 2010, 28).

Teksteissä A12 ja A14 hallinta näkyy koulutustason ja työllistymisnäkökymien välisessä suhteessa. Kirjoittajat kokevat korkeasta koulutuksesta huolimatta työttömyyttä, mikä kyseenalaistaa oletuksen, että korkeakoulutus takaa työllisyyden. Tämä painottaa, kuinka valta toimii tietojärjestelmien kautta säätämään ja valvomaan yksilöiden pääsyä mahdollisuuksiin.

Vanha slogan "koulutus kannattaa aina" joutaa oman kokemukseni ja myös aiheesta käydyn keskustelun perusteella jo romukoppaan. Unelmien tavoittelun sijaan nuorille voisi opettaa enemmän realistista elämänasennetta, ja varsinkin sitä, että kaikella koulutuksella ei ole samanlaista arvoa työmarkkinoilla. A12.

Uuden tiedon tavoittelu ja koulutustason nosto ovat kansakunnan yhteisiä hankkeita. Riskit on kuitenkin jätetty yksilön kannettavaksi. A14.

Tekstien kirjoittajat ovat asiantuntijan asemassa tiedemaailmassa. Työmarkkinoilla tämä asiantuntemus ei kuitenkaan ole riittänyt työllistymiseen. Ristiriita korostaa sitä, kuinka valtasuhteet siirtyvät eri yhteyksissä ja kuinka korkeakoulujen tiedontuotanto ei välttämättä vastaa työmarkkinoiden vaatimuksia.

Foucaultin mukaan yksilöt sisäistävät yhteiskunnalliset normit ja rakentavat subjektiivuttaan niiden mukaisesti (Foucault 2005). Kirjoittaja tekstissä A12 identifioi itsensä "surullisena esimerkkinä", joka heijastaa sisäistettyjä yhteiskunnallisia arvioita työttömyydestä. Akateemisista saavutuksistaan huolimatta hän kokee itsensä epäonnistuneeksi työttömyyden vuoksi. Tämä osoittaa, kuinka subjektifikaatio jatkaa vallitsevia diskursseja ja rakentaa yksilöiden itsenäkemystä yhteiskunnan puitteissa.

Olen surullinen esimerkki siitä, että korkeakoulutus ei takaa työpaikkaa. A12.

Teksti A14 kuvaa kuinka työttömyys voi johtaa sosiaaliseen leimautumiseen ja epäonnistumisen tunteisiin. Kirjoittaja ilmaisee huolensa siitä, että hänet leimataan epäonnistuneeksi, koska hän ei pysty saamaan työtä pätevyydestään huolimatta.

Työtön tohtori joutuu oman tukalan tilanteensa ohella kantamaan muiden vaikeita tunteita. Työttömyydestä ei haluta puhua omalla nimellä. Eihän kukaan halua leimautua epäonnistujaksi, jonka tiedot, taidot ja koko olemassaolon oikeutus voidaan repiä palasiksi julkisessa keskustelussa. A14.

Työttömyyteen liittyvistä institutionaalisista rajoituksista ja yhteiskunnallisesta leimautumisesta huolimatta kirjoittaja tekstissä A14 pyrkii vakuuttamaan ilmaisemalla huolensa ja puolustamalla "aidosti asiantuntevaa apua". Tämä vastapuhe haastaa passiivisen työttömän subjektiivisuuden käsitteen ja korostaa kollektiivisen toiminnan mahdollisuuksia vastustaa sortoa:

Ei liene kohtuutonta toivoa, että työttömille tohtoreille olisi summittaisten hakuvelvoitteiden vastapainoksi tarjolla myös aidosti asiantuntevaa apua oman paikan löytämiseen. A14.

Voidaan ajatella, että on taloudellisempaa ja hallitumpaa ymmärtää työttömyyttä yksilön omana riskinä, johon hän voi varautua räätälöidyllä kouluttautumisella ja sisäisten voimavarojensa tehokkaammalla tutkiskelulla (Saastamoinen 2006, 154). Turhautuneen asiantuntijuuden diskurssissa subjekti muodostaa vastapuhetta tätä yleistä työttömyyden diskurssia kohtaan.

5.4.1 Ikäsyrijinnän diskurssi

Turhaantuneen asiantuntijan diskurssissa ja muutamassa muussa mielipidekirjoituksessa ohjaavat lausumat luokittelevat ikäsyrijintää yleiseksi ongelmaksi työmarkkinoilla. Esimerkiksi toteamus "kolmekymppiset rekrytoijat pitävät ikääni sairautena" kehystää iän leimaavana tekijänä (A5). Esiintyvät lausumat haastavat vallitsevat narratiivit esittämällä henkilökohtaisia kokemuksia ikäsyrijinnästä ja ajamalla työmarkkinoiden rakenteellisia muutoksia. Myös kirjoittaja tekstissä A11 asettaa itsensä hallinnan subjektiksi ikäsyrijinnän diskurssissa. Hän vahvistaa subjektiivisuuttaan jakamalla monipuolisen työhistoriansa ja pätevyytensä. Diskurssissa korostuvat myös rakenteellisen ikäsyrijinnän asettamat rajoitukset.

Olen 55-vuotias mies, jonka työura on alkanut paperitehtaalta pakkaamosta, jonka jälkeen tein tarjoilijan, tuotepäällikön, konsultin, myyntijohtajan, toimitusjohtajan ja viimeksi head hunterin töitä ennen kuin jäin työttömäksi. Kaikki tämä siis opiskelujen ohessa ja jälkeen. A11.

Olen itsestäni huolta pitävä, kolmea kieltä sujuvasti puhuva koulutettu henkilö. Jos minulle työnsaanti on näin hankalaa, voin vain kuvitella mitä se voi olla joillekin muille. A11.

Kirjoituksessa ohjaavat lausumat rakentavat iäkkäät työnhakijat syrjäytyneiksi subjekteiksi, jotka ovat pätevyydestään ja kokemuksestaan huolimatta syrjäytyneet työmarkkinoilta. Lausumat myös korostavat ikäsyrijinnän psykologista vaikutusta yksilöiden arvo- ja yhteenkuuluvuuteen, sekä näihin liittyvään turhautuneisuuteen.

Ikäsyryjinnän diskurssi tekstin A5 esiintyvät lausumat luovat tietoa paljastamalla ikäsyryjinnän systeemisen luonteen ja sen haitalliset vaikutukset yksilöihin ja yhteiskuntaan. Kirjoittaja haastaa vallitsevia ikään perustuvia oletuksia tuottavuudesta ja osaamisesta. Hän vetoaa henkilökohtaisiin kokemuksiin perustuviin näkemyksiin ja puolustaa työvoiman osallisuutta edistävien poliittisten linjausten ja käytäntöjen omaksumisesta.

Yhteiskunnan rakennemuutoksessa ja työelämän huomisen murroksessa tähän täytyy puuttua. Ikäsyryjintä työmarkkinoilla tappaa ihmisen sielun ja elämänhalun. Kun samaan aikaan yhteiskunnassa työuria pitäisi kasvattaa, yhtälö on kestävä. Ongelman ratkaisuna voisivat toimia erilaiset kannustimet ja pörkkänyt yritysille ja yhteisöille palkata senioritekijöitä palvelukseensa. A5.

Tekstissä A5 diskurssissa korostuu iän merkitys syrjäytymisen ja marginalisoinnin välineenä. Diskurssi ilmiantaa nuorten työnhakijoiden valtaa työmarkkinoilla:

Olen tippunut markkinarakoon, josta ei hevillä kammata takaisin työelämään pienentämään työttömyystilastoja. Viimeaikaiset kokemukseni ulosmitata oma henkilökohtainen työmarkkinaindeksi tulos on musertava: olen liian vanha. Kolmekymppiset rekrytoijat pitävät ikääni sairautena – vaikka en ole vielä edes kuuttakymmentä. A5.

Diskurssi kuvaa rakenteellista vallan epätasapainoa, jossa iäkkäät työntekijät kohtavat kokemuksestaan ja osaamisestaan huolimatta järjestelmällisiä esteitä hakiessaan töitä. Diskurssissa subjekti rakentui samankaltaisesti, kun turhautuneen asiantuntijan diskurssissa.

5.5 Inhimillisen pääoman kehittäjän diskurssi

Inhimillisen pääoman kehittämisen- diskurssi puoltaa uusliberaalia lähestymistapaa työttömyyden ehkäisyyn ja siinä korostetaan yksilön vastuuta, inhimillisen pääoman kehittämistä ja sosiaaliturvaetuuksien tilapäisyyttä. Diskurssi on linjassa uusliberalistien rationaalien kanssa, jotka kehystävät esimerkiksi koulutuksen investoinneiksi inhimilliseen pääomaan, jolla pyritään parantamaan yksilön kilpailukykyä työmarkkinoilla. Turhautuneen asiantuntijan- diskurssi, jossa institutionalisoidut työnhakukäyttäytymisen normit ovat ristiriidassa yksilöllisten kokemusten kanssa taloudellisesta epävarmuudesta, risteää inhimillisen pääoman kehittämisen diskurssin kanssa.

Edistämällä inhimillisen pääoman kehittämisen -diskurssia teksti A15 hämärtää työttömyyttä edistäviä rakenteellisia tekijöitä. Se asettaa työllistettävyyden taakan osittain yksilöille ja kääntää huomion pois päin rakenteellisesta eriarvoisuudesta.

Jokaisen tulisi myös työuransa aikana kehittää omaa osaamistaan. A15.

Yksilön vastuu oman osaamisensa ylläpitämisessä on tärkeää, mutta esimerkiksi ammatti-liitot voisivatkin ottaa isompaa roolia jäsenistönsä vireystilan edistämässä jatkuvien muu-
tosten ja yllätysten kourissa myös työurien aikana. A15.

Käsittelemällä työttömyyttä osittain henkilökohtaiseksi epäonnistumiseksi, jota voidaan lieventää taitojen kehittämisen avulla, teksti vahvistaa uusliberalistisia ratio-
naaleja, jotka asettavat markkinamekanismit etusijalle valtion puuttumisen sijaan so-
sioekonomisen eriarvoisuuden torjumisessa. Tämä normalisointiprosessi puolestaan
muokkaa yksilöiden subjektiivisuutta.

Ohjaavat lausumat tekstissä A14 koskettavat myös inhimillisen pääoman kehittä-
misen diskurssia. Kirjoittaja viittaa siihen, että nyky-yhteiskunnassa koulutukseen
ja työttömyyteen liittyvät riskit siirtyvät usein yksilöille. Kirjoittaja tekstissä A14 ko-
kee olevansa taakkana paitsi oman työttömyytensä myös yhteiskunnallisten odotus-
ten ja paineiden takia.

Uuden tiedon tavoittelu ja koulutustason nosto ovat koko kansakunnan yhteisiä hankkeita.
Riskit on kuitenkin jätetty yksilön kannettavaksi. A14.

Teksti A11 paljastaa myös tämän inhimillisen pääoman diskurssin, joka kuvaa työttö-
myyttä valintana tai henkilökohtaisen epäonnistumisen seurauksena. Kirjoittaja kui-
tenkin haastaa diskurssin jakamalla omaa kokemustaan ja korostamalla työn löytämi-
sen vaikeutta pätevydestään ja halukkuudestaan huolimatta.

Ymmärrän, että tällä taustalla olevan henkilön palkkaaminen voi olla haastavaa, mutta sitä,
en ymmärrä, että meitä työtä haluvia hallituksen toimesta pidetään toisen luokan kansalai-
sena. A11.

Foucaultille hallinnallisuus itsessään tarkoitti nimenomaan yksilön itsehallinnan
sekä ulkoisen hallinnan välistä yhtymäpistettä (Foucault 2005). Uusliberalistisilla hal-
lintotekniikoilla pyritään muokkaamaan yksilöiden käyttäytymistä ja subjektiiv-
isuutta erilaisten käytäntöjen avulla. Tässä yhteydessä inhimillisen pääoman kehittä-
misen- diskurssi toimii hallinnollisena mekanismina, joka osittain asettaa yksilöt it-
sesäätelysubjekteiksi, jotka ovat vastuussa oman työllistyvyytensä hallinnasta. Dis-
kurssi rohkaisee subjekteja sisäistämään tuottavuuden ja itsensä kehittämisen nor-
meja vastauksena työmarkkinoiden paineisiin.

Saastamoisen mukaan hyvinvointivaltioissa, jotka käyvät läpi muodonmuutosta,
argumentoidaan, että on taloudellisesti tehokkaampaa, jos yksilöt itse suhtautuvat ja
tekevät valintansa huolella ja ymmärtävät, että kouluttautuminen, kuluttaminen ja ter-
veydestä huolehtiminen ovat ilmausta heidän autenttisuudestaan ja identiteetistään
(Saastamoinen 2006, 154).

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Työllisyys ja sen puute ovat olennaisia yhteiskunnallisia ilmiöitä, jotka herättävät voimakkaita moraalisia ja oikeudenmukaisuuden tunteita. Yhä useammin työttömyyttä on kuvailtu yksilön omaksi valinnaksi. Työttömyysdiskurssit voivat vaikuttaa siihen, miten työttömät näkevät itsensä ja paikkansa yhteiskunnassa. Aineiston mielipidekirjoitusten kirjoittajat havainnollistavat, kuinka hallinta toimii diskursiivisten käytäntöjen kautta tiedon muokkaamiseksi, subjektien rakentumisessa ja sosiaalisten todellisuuksien muovautumisessa. Ne rohkaisevat kriittistä pohdintaa olemassa olevista valtasuhteista ja puoltavat erilaisia lähestymistapoja sosiaalisten ja taloudellisten kysymysten ratkaisemiseksi työttömyyden kontekstissa. Foucault nimenomaan näki subjektin aktiivisena toimijana, joka on seurausta diskursseista tai käytännöistä (Pyykkönen 2015, 197). Tiedon arkeologiseen metodologiaan pohjautuva diskurssi-analyysi antaa katsauksen subjektiivisuuden rakentumiseen hallituksen toimenpiteitä ja työttömyyttä koskevassa mediakeskustelussa.

Sosiaalista epätasa-arvoa, osana työttömyyttä, määritellään eri tavoin eri maan mukaan. Taustalla on erilainen hyvinvointivaltio politiikka, joka vahvasti määrittää työttömän roolia ja vallitsevia käsityksiä työttömyydestä. Maa, jossa individualistinen kulttuuri on vahvimmillaan, painotetaan vahvimmin yksilön omaa vastuuta tilanteestaan. Vastavuoroisesti maat, jossa työ nähdään enemmän perusoikeutena, korostuu yhteisön vastuu (Halme 2024, 30). Työttömyys antaa merkityksiä työn arvolle ja osaltaan näin sen voidaan nähdä oikeuttavan tiettyjä hallinnan käytänteitä.

Analyysissä näyttäytyi yleisiä työttömyyteen liittyviä diskursseja, sekä näitä kiistäviä vastadiskursseja. Foucaultin vallan käytön ja teknologioiden avaavan tutkimuksen takana oli ajatus siitä, että subjekti voisi toimia omaehtoisemmin rakentaen "elämän estetiikkaa" (Pyykkönen 2015, 198). Nojautuen Foucaultin määrittelemään moraalisubjektiksi asettumisen neljään portaaseen voidaan tarkastella analyysissa syntyneitä diskursseja (2010). Työttömyyden kontekstissa eettinen substanssi voi

viitata siihen, miten yksilö hahmottaa itsensä suhteessa työhön ja työttömyyteen ja hänen käsityksiinsä omasta arvosta, kyvyistä ja identiteetistä, jotka ovat muotoutuneet yhteiskunnan ja kulttuurin vaikutuksesta. Diskursseissa tämä näkyi mielipidekirjoittajien käsityksistä itsestään ja hallitsevista työttömyyteen liittyvistä yhteiskunnan diskursseissa. Eritoten pitkittynyt työttömyystilanne sai subjektin uudelleen arvioimaan ja pohtimaan omaa merkitystään yhteiskunnassa.

Toinen porras, alistumisen tapa eli subjektio, koskee suhdetta sääntöihin, joihin tunnustaa itsensä sitoutuneeksi ja sopeutuu (Foucault 2010, 137). Työttömän työhaakuvelvollisuus, aktivointipolitiikan velvoitteet, sekä työttömyysetuuden lakimuutokset, ovat aineistosta nousseita hallinnankäytänteitä, joilla pyrittiin vahvistamaan ja muovaamaan työttömien käyttäytymistä. Aineistoista nousseen subjektin täytyikin navigoida näitä sääntöjä ja päättää, noudattaako niitä vastentahtoisesti, omaksuuko ne osana identiteettiään vai kapinoiko niitä vasta. Mielipidekirjoitusten diskursseissa heijastui usein vastustusta näitä hallinnankäytänteitä kohtaan.

Kolmas porras, eettinen työ, eli subjektivaatio, sisältää ne itsetekniikat, joilla subjekti pyrkii saavuttamaan tietyn itselleen asettaman tavoitteen. Aineistoista nousseita itsetekniikoita olivat työttömän mahdollinen sopeutuminen hallinnankäytänteisiin, esimerkiksi aktivoivaan työvoimapolitiikkaan. Itsetekniikat sisälsivät myös aktiivisen työhaun, kouluttautumisen ja taitojen kehittämisen. Nämä toimet eivät olleet vain työllistymiseen tähtäviä, vaan ne muokkasivat myös yksilön käsitystä itsestään, lisäsivät mahdollisesti itsekontrollin tunnetta ja vahvistavat henkilökohtaista vastuuta omasta tilanteestaan.

Teleologialla Foucault viittaa siihen päämäärään, jota moraalisubjekti tavoittelee (Foucault 2010, 137). Aineistossa yhteistä erilaisille mielipiteille näyttäisi olevan kertomus yksilöstä, joka tekee kaikkensa päästäkseen töihin. Myös asiantuntijoiden puheissa heijastui ajatus siitä, että niitä, jotka eivät tässä tavoitteessa itsenäisesti onnistu, on ohjattava. Voidaan siis ajatella, että aineiston pohjalta yleiseksi mielipiteeksi rakentui, että työttömyys on yksilön kannalta ei toivottu poikkeustila, josta on syytä päästä nopeasti pois. Aineistossa toiminnan teleologia voidaan joissain määrin yksinkertaisesti nähdä olevan kokoaikainen palkkatyö. Työ laajemmin voi merkitä ammatillista täyttymystä, taloudellista vakautta, yhteiskunnallista asemaa tai henkilökohtaista kehitystä. Tällaisia tavoitteita heijastui myös mielipidekirjoittajien teksteistä.

Työttömyysetuuden diskurssi paljastaa, kuinka valta toimii diskursiivisten käytäntöjen kautta työttömyysturvan hallinnon yhteydessä. Teksteissä korostetaan instituutioiden ja politiikkojen roolia yksilöiden työttömyyskokemusten ja sosiaaliturvan saatavuuden muokkaamisessa. Analyysi korostaa, että on tärkeää tarkastella kriittisesti työttömyyttä ja sosiaalista hyvinvointia koskevia keskusteluja työmarkkinoiden dynamiikan ja hallinnon monimutkaisuuden ymmärtämiseksi.

Prekaarisuuden tunnistava diskurssi paljastaa, miten hallinta toimii diskursiivisten käytäntöjen kautta työmarkkinoilla, esimerkiksi osa-aikatyön ja freelance-yrittäjyyden kontekstissa. Diskurssi puoltaa poliittisia uudistuksia, jotka tunnustaisivat prekaarin työntekijän aseman ja tarjoaisi heille taloudellisen ja sosiaalisen tuen. Diskurssi heijastaa osa-aikatyöntekijöiden välistä taistelua agentuurista ja tunnustuksesta, ja se korostaa tarvetta tehdä muutoksia politiikkaan, jotka asettavat etusijalle heidän taloudellisen turvallisuutensa ja hyvinvointinsa.

Aktiivisen työnhakijan diskurssissa esitetään argumentti pitkäaikaistyöttömyyden vähentämisestä sosiaalityön keinoin, sekä tarkastellaan työttömän ajankäyttöä rekrytointiprosessissa ja työnhakuvelvoitteiden ilmoittamisessa. Tekstissä kritisoidaan työttömän kohtaamia pitkiä rekrytointiprosesseja ja toivotaan nopeampia ratkaisuja työttömyyden katkaisemiseksi. Tekstissä puolustetaan hallinnollista lähestymistapaa pitkäaikaistyöttömyyden käsittelyyn, korostetaan sosiaalityön roolia subjektiivisuuden muokkaamisessa, yhteiskunnallisten kysymysten normalisoinnissa ja käyttäytymisen ja ajanhallinnan säätelyssä erilaisten interventioiden ja yhteistyön avulla.

Turhaantuneen asiantuntijan diskurssin paljastaa, kuinka hallinta toimii koulutus- ja työjärjestelmien kautta yksilöiden mahdollisuuksien ja subjektiivisuuden säätelyksi. Diskurssi havainnollistaa nyky-yhteiskunnan hallintasuhteiden monimutkaisuutta erityisesti koulutuksen, työllisyyden ja identiteetin osalta. Diskurssi valaisee koulutettujen henkilöiden työmarkkinoilla kohtaamia henkilökohtaisia kamppailuja ja systeemisiä haasteita, ja samalla se kannustaa lisäämään tukitoimia työttömien auttamiseksi mielekkään työn löytämisessä. Ikäsyrrjinnän diskurssi korostaa tarvetta tarkastella ja haastaa kriittisesti ihmisten asenteita ja käytäntöjä oikeudenmukaisempien ja osallistavampien työympäristöjen luomiseksi. Tekstissä korostetaan ikään-tyneiden työntekijöiden tunnustamisen ja arvostamisen tärkeyttä ja kannatetaan rakenteellisia muutoksia ikäsyrrjinnän torjumiseksi.

Inhimillisen pääoman kehittämisen diskurssi keskittyy työllistettävyyden disposition rakentamiseen, jossa yksilön arvo ja yhteiskunnallinen arvo ovat riippuvaisia heidän kyvystään turvata ja säilyttää työpaikka kilpailuilla työmarkkinoilla. Tämä dispositiivisuus toimii keskustelujen, instituutioiden ja käytäntöjen verkoston kautta, joka säätelee yksilöiden pääsyä työmahdollisuuksiin ja ohjaa heidän käyttäytymistään työhön liittyen.

Prekaarisuuden ja työttömyysetuuden diskursseissa korostui ajatus työn erilaisista muodoista ja niiden tunnistamisen tärkeydestä. Puhe osa-aikatyöstä ja keikkatyöstä haluttiin normalisoida, mutta nähtiin myös osana työuraa, jonka lopullinen tavoite olisi kokoaikainen palkkatyö. Yrittäjyyden erilaisten muotojen tunnistaminen prekarisoituvilla työmarkkinoilla myös korostui, ja haluttiin normalisoida työn muotona. Prekaarisuuden tunnistavan diskurssissa näkyi vahvasti myös subjektin kokemus oikeudesta työttömyysetuuteen. Turhaantuneen asiantuntijuuden subjektiivisuus

koki itsensä pätevänä tekijänä, jonka työttömyyden syyt olivat ennemmin rakenteelliset, kun yksilön omiin ominaisuuksiin liitetyt. Ajatus tästä heijastui myös prekaarisuuden tunnistavan diskurssissa.

Aktiivisen työnhakijan diskurssi käsitteli vahvimmin aktiiviseen työvoimapolitiikkaan liittyviä hallinnonkäytänteitä sekä puoltaen että kritisoiden näitä. Osaltaan aktiivisen työnhakijan diskurssi oli havaittavissa useassa tekstissä liittyen hallitsevaan aktiiviseen työvoimapolitiikkaan ja etuuden saamiseen liittyviin velvoitteisiin. Nyky yhteiskunnassa usein työttömyys ymmärretään työttömien itsensä puutteellisiksi nähtyjen taitojen kautta, sekä syyksi työttömyyteen lasketaan kyvyttömyys markkinoida omaa osaamistaan (Miller ja Rose 2010, 154). Vastaukseksi tähän on otettu esimerkiksi valmennusorganisaatiot, jotka ovat usein yksityisiä organisaatiota (Miller ja Rose 2010, 154). Nähdään, että työttömyyden hallinnasta on tällöin tullut myös osaltaan voitollista toimintaa.

Sosiaali- ja terveysministeriö valmistelee Suomessa tällä hetkellä uutta sosiaaliturvanmuotoa, yleistukea, joka koostuisi perusosasta, asumisosasta ja harkinnanvaraisesta osasta. Hallitusohjelman mukaan tavoitteena on yksinkertaistaa sosiaaliturvaa ja parantaa työnteon kannattavuutta yhdistämällä eri etuuksia yhdeksi yleistueksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2024). Hallitus odottaa yleistuen helpottavan tulojen ennakoitavuutta ja kannustamaan työnteekoon.

Tutkimuksen tavoitteena oli antaa yleiskuvaa nykyhetken mediassa esiintyvistä työttömyyteen liittyvistä representaatioista, sekä tutkia miten työttömyyden hallinta ja subjektiivisuus rakentuu mielipidekirjoituksissa. Tutkimuksen osaltaan niukka aineisto tarkoittaa sitä, että voidaan pohtia, kuinka laajalti tulokset voidaan yhdistää laajempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun ja mediapuheeseen työttömyydestä. Tutkimus kuitenkin osaltaan osoittaa nykyhetken työttömyyteen liittyvien mielipidekirjoitusten diskursseja, subjektiivisuuden rakentumista ja hallintaa 2023–2024 välisenä ajanjaksolla. Tutkimuksen tulos olisi mahdollisesti kattavampi, mikäli aineistoon olisi sisällytetty myös mielipidekirjoituksia esimerkiksi kymmenen vuoden takaa. Tällöin saataisiin mahdollinen vertailukohde siihen, miten työttömyyteen liittyvä keskustelu on muuttunut ajansaatossa. Mielipidekirjoituksissa korostui käsitys siitä, että työttömyys nähdään tilana, josta yhteiskunnassa tulisi pyrkiä pois mahdollisemman nopeasti. Tutkimus myös todentaa, että kokoaikaisen palkkatyön rooli yhteiskunnassa on pitkälti säilyttänyt normatiivisuutensa.

LÄHTEET

- Barker, P. 1998. Michel Foucault: An Introduction. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Dean, M. 1995. Governing the Unemployed Self in an Active Society. *Economy and Society* 24, no. 4 (1995): 559–83. doi:10.1080/0308514950000000
- Dean, M. 1998. Administering Asceticism: Reworking the Ethical Life of the Unemployed Citizen. Teoksessa Dean, Mitchell ja Hindess, Barry. 1998. *Governing Australia*. Melbourne: Cambridge University Press. 87-107.
- Dumont, L. 1977. *From Mandeville to Marx: The Genesis and Triumph of Economic Ideology*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Fairclough, N. 1997. *Miten media puhuu*. Tampere: Vastapaino
- Foucault, M. 2002 (1996). *The Archeology of Knowledge*. London: Routledge.
- Foucault, M. 2010 (1976,1984). *Seksuaalisuuden historia*. (suom. Sivenius Kaisa). Helsinki: Gaudeamus, Helsinki University Press.
- Foucault, M. 2005. (1969). *Tiedon Arkeologia*. Vastapaino. Tampere.
- Foucault, M. 2010a. (1926-1984). *The Birth of Biopolitics: Lectures at the Collège De France, 1978-1979*. New York: Picador/Palgrave Macmillan.
- Halme, J.. 2024. *Työttömien Yhdistykset Suomessa: Poliittisesta Liikkeestä Työvoimatoimistojen Haarakonttoreiksi*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Hann, C. M. ja Parry, J. P. 2018. *Industrial Labor on the Margins of Capitalism: Precarity, Class, and the Neoliberal Subject*. New York: Berghahn Books.
- Helen, I. 2021. *Hyvinvointi, vapaus ja elämän politiikka*. Teoksessa Kaisto, J. ja Pyykkönen, M. 2010. *Hallintavalta*. Helsinki: Gaudeamus. 27-48.
- Hirvonen, O. 2021. *Työ ja sen järjestys - mihin meidän tulisi vedota työelämää ja työorganisaatiota uudistettaessa?* Teoksessa Jakonen, M., Houni P., Mutanen, A., Halonen, I., Ala-Laurinaho, A. ja Hirvonen, O. 2021. *Työ Ja Järki*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. 71-91.
- Hjarvard, S. 2013. *The Mediatization of Culture and Society*. London: Routledge.
- Hyyppä, H. 1994. *Työttömyys ja sosiaalinen tuki*. Teoksessa K. Nyyssölä, T. Peuhkuri & A. Ollikainen (toim.) *Työttömyys ja aikuiskoulutuksentehtävät. Työ- ja koulutusmarkkinat ongelmakenttänä*. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja. Sarja B. Raportit ja selvitykset 9, 15-33.
- Hänninen, S. 2007. *Työttömän työnhakijan mahdollon mahdollisuus*. Teoksessa Lempiäinen, K. ja Silvasti T. (toim.) *Eriarvoisuuden rakenteet. Haurastuvat työmarkkinat Suomessa*. Tampere: Vastapaino, 184–208.
- Jakonen, M. 2021. *Työ, järki ja utopia - työn yhteiskunnallisen organisaation peruskysymykset*. Teoksessa Jakonen, Mikko, Houni, Pia, Mutanen Arto, Halonen, Ilpo, Ala-Laurinaho, Arja ja Hirvonen Onni 2021. *Työ Ja Järki*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. 42-70.
- Jakonen, M., Houni, P., Mutanen A., Halonen, I., Ala-Laurinaho, A. ja Hirvonen O. 2021. *Työ Ja Järki*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Juhila, Kirsi. 2018. *Aika, Paikka Ja Sosiaalityö*. Vastapaino.

- Julkunen, R. (2001). Suunnanmuutos: 1990-luvun sosiaalipoliittinen reformi Suomessa. Tampere: Vastapaino.
- Kaisto, J. ja Pyykkönen M. 2010. Hallintavalta. Gaudeamus. Helsinki University Press.
- Kalimo, R. ja Vuori, J. 1992. Työttömyys ja terveys. Tutkimuskatsaus 23. Helsinki: Työterveyslaitos.
- Karjanen, D. 2016. The Limits to Quantitative Thinking: Engaging Economics on the Unemployed. Teoksessa Kwon, Jong Bum ja Lane, Carrie M. 2016. Anthropologies of Unemployment: New Perspectives on Work and Its Absence. Cornell University Press. 34-52.
- Kauranen, R., ja Rantanen, P. 2005. Foucault, genealogia, arkeologia teoksessa Andersson, Marja, Anttila, Anu-Hanna ja Rantanen Pekka. 2005. Kahden muusan palveluksessa: Historiallisen sosiologian lähtökohdat ja lähestymistavat. ed.. 1. ed. Turku, 2005. p. 217-254 (Historia mirabilis; No. 4).
- Keskitalo, E. 2013. Tavoitteena aktiivinen kansalaisuus. Teoksessa Karjalainen, V. ja Keskitalo, E. (toim.). 2013. Kaikki työuralle! Työttömien aktivointipolitiikkaa Suomessa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy. 45-72.
- Kiiski, S. 1992. Nuoret, miehet, huonosti koulutetut, työntekijät - työttömyyden profiili ei ole muuttunut. Hyvinvointikatsaus 3, 5-7.
- Kortteinen, M. & Tuomikoski, H. 1998. Työtön. Tutkimus pitkäaikaistyöttömien selviytymisestä. Helsinki: Hanki ja Jää.
- Kuutti, H. Mediasanasto. Jyväskylä: Media Doc, 2009.
- Kwon, J. ja Lane, C 2016. Anthropologies of Unemployment: New Perspectives on Work and Its Absence. Cornell University Press.
- Laakso, M. (2018). Työttömän tarina: tapaus Ossi Nyman ja kertomuskamppailu oikeasta ja väärästä työttömyydestä. Avain: ISSN 1795- 3790. 1, s. 26-47.
- Lahelma, E. ja Kangas, R. 1989. Unemployment, re-employment, and psychic well-being in Finland. Kuntoutussäätiön eripainoksia 82. Helsinki: Kuntoutussäätiö.
- Lempiäinen, K., Silvasti, T., Blom, R., Kankainen, T., Melin, H. ja Siisiäinen, M. Eriarvoisuuden Rakenteet: Haurastuvat Työmarkkinat Suomessa. Tampere: Vastapaino, 2014.
- Lazzarato, M. 2014. Velkaantunut ihminen. Helsinki: Koneen Säätiö: Tutkijaliitto.
- Luhtakallio, E. ja Siisiäinen, M. 2012. The Movement of the Unemployed in Finland teoksessa, Chabanet, Didier, ja Jean Faniel. The Mobilization of the Unemployed in Europe: From Acquiescence to Protest? New York: Palgrave Macmillan, 2012.
- Luomanen, J. 1999. Työttömyys - ongelmia ja mahdollisuuksia. Sosiologista keskustelua B 34. Sociological discussions. Turun yliopisto: Sosiologian laitos.
- McArthur, D. ja Reeves, A. 2019. The Rhetoric of Recessions: How British Newspapers Talk about the Poor When Unemployment Rises, 1896-2000. Sociology, 53(6), 1005-1025. <https://doi.org/10.1177/0038038519838752>
- Miller, P. ja Rose, N. 2010. Miten meitä hallitaan. Suomentanut Risto Sulkanen. Tampere: Vastapaino.
- Murphy, J. P. 2016. The Rise of the Precariat? Unemployment and Social Identity in a French Outer City. Teoksessa Kwon, Jong Bum ja Lane Carrie M. 2016.

- Anthropologies of Unemployment: New Perspectives on Work and Its Absence. Cornell University Press. 71-96.
- Nicole-Drancourt, C. 1992. "L'idée de précarité revisitée." *Travail et emploi* 52:57-70.
- Näre, L ja Näre, S. 2023. Työttömät odotustilassa ja aktiivimallin armoilla. Teoksessa Sippola, Markku., Koivunen, Tuija ja Melin Harri. 2023. *Työ Elää: Murroksia, Trendejä Ja Muutoksen Suuntia Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus. Luku 10/E-kirja.
- Näre, S. & Näre, L. 2022. *Työttömyys sattuu - Arjen kamppailuja työllistämistoimien rattaissa*. Gaudeamus.
- Paugam, S. ja Helen, R. 2000. The Effects of Employment Precarity and Unemployment on Social Isolation. In *Welfare Regimes and the Experience of Unemployment in Europe*, edited by Duncan Gallie and Serge Paugam, 243-264. Oxford: Oxford University Press.
- Parikka, R. 1994. *Työ ja työttömyys*. Helsinki: Kirjapaino Like.
- Peltokoski, J. (2007). Tietotyö vapauttaa (Kirja-arvio). *Työelämän tutkimus*, 5(3), 269-270. <https://journal.fi/tyoelamantutkimus/article/view/87581>
- Perelman, M. D. 2016. Contesting Unemployment: The Case of the Cirujas in Buenos Aires. Teoksessa Kwon, J. ja Lane Carrie M. 2016. *Anthropologies of Unemployment: New Perspectives on Work and Its Absence*. Cornell University Press. 97-117.
- Pietikäinen, S., Mäntynen, A., & Pietikäinen, S. (2019). Uusi kurssi kohti diskurssia. *Vastapaino*
- Platon. 1999. *Filebos*. Teoksessa Platon V. Suomentanut Marianna Tyni. Helsinki: Otava.
- Pultz, S. 2016. Governing Homo Economicus: Risk Management among Young Unemployed People in the Danish Welfare State. *Health, Risk & Society* 18, no. 3-4 (2016): 168-87. doi:10.1080/13698575.2016.1190003.
- Pyykkönen, M. ja Valtonen, H. 2022. Diskurssianalyttinen historiatutkimus. Teoksessa Ihalainen, Pasi, et al. *Sanat Siltana Menneeseen: Kielelliset Lähestymistavat Historiantutkimuksessa*. Helsinki: Gaudeamus. 39-64.
- Pyykkönen, Miikka. 2015. Michel Foucault - vallan, tiedon ja subjektiuden tutkija. Teoksessa Kauppinen, Ilkka ja Pyykkönen, Miikka. 2015. *1900-luvun ranskalainen yhteiskuntateoria*. Helsinki: Gaudeamus.
- Saastamoinen, M. 2006. Yksilö, riskitietoisuus ja psykokulttuuri. Teoksessa Rautio, P. ja Saastamoinen, M. 2006. *Minuus ja identiteetti. Sosiaalipsykologinen ja sosiologinen näkökulma*. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print.
- Saloniemi, A., Nummi, T. ja Virtanen, P. 2023. Työn epävarmuus, suhdanteet ja stressi. Teoksessa Sippola, M., Koivunen, T. ja Melin H. 2023. *Työ Elää: Murroksia, Trendejä Ja Muutoksen Suuntia Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus. Luku 9/E-kirja.
- Saramo, C. 2019. Työttömyysdiskurssit Helsingin Sanomien uutisoinnissa vuosina 1992-1994 sekä 2015-2018. Helsingin yliopisto: Valtiotieteellinen tiedekunta, Sosiologia: Pro gradu -tutkielma.

<https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/c69c19ca-688b-409b-a16e-c4412fbc522a/content>

- Silvonen, J. 2000. 'Tässä muuten hienossa näytelmässä ... ' Työhön -ryhmät työttömän roolimuuoksen tukijana laadullisen analyysin valossa. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja. Nro 46. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Standing, G. 2011. Precariat: New Dangerous Class. London: Bloomsbury Academic.
- Steger, M. B. ja Ravi K. R. 2010. Neoliberalism: A Very Short Introduction. New York: Oxford University Press.
- Suoranta, A., Leinikki, S., & Aaltonen, J. (2018). Rapautuvan palkkatyön yhteiskunta: Mikä on työn ja toimeentulon tulevaisuus? Vastapaino
- Taira T. 2006. Työkulttuurin arvomuutos työttömien kerronnassa. Suomalaisen kirjaalisuudenseura, Helsinki.
- Taira T. 2022. Taking 'Religion' Seriously. Boston: BRILL.
- Vähätalo, K. 1998. Työttömyys ja suomalainen yhteiskunta. Tampere: Gaudeamus.
- Vähätalo, K. 1994. Työttömyyden psyykkiset vaikutukset. Teoksessa E-J. Tennilä, M. Hokkanen & A. Ahlroth (toim.) Työkirja. Kirjoituksia työttömyyden arjesta, työttömyydestä ja sen poistamisesta. Helsinki: Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä, 112-120
- Sippola, M., Koivunen, T. ja Melin, H. 2023. Työ Elää: Murroksia, Trendejä Ja Muutoksen Suuntia Suomessa. Helsinki: Gaudeamus.
- Saastamoinen M. 2010. Aktiivisen kansalaiseen vastatulkintoja. Teoksessa Kaisto J., Pyykkönen M. 2010. Hallintavalta: sosiaalisen, politiikan ja talouden kysymyksiä. Helsinki: Gaudeamus. 230-253.
- Walters, W. 2000. Unemployment and Government: Genealogies of the Social. Cambridge University Press.
- Walters, W. 1994. The Discovery of 'Unemployment': New Forms for the Government of Poverty. Economy and Society 23, no. 3 (1994): 265-90. doi:10.1080/03085149400000006.
- Ylistö, S. 2023. Työttömyys, Nuoret Ja Aktivointi: Tutkimus Pitkäaikaistyöttömien Nuorten Elämähallinnallisista Valinnoista Työmarkkinoilla. Jyväskylän University of Jyväskylä.

Verkkolähteet:

Finlex: Työttömyysturvalaki.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20021290>

Ignatius, S. 2023. YLE: Uutisarvostukset 2022 -tutkimus on valmistunut ja luottamus Ylen uutisiin kasvoi. Suomalaisten mielikuva Ylestä uutismedian on vahva, sillä 61 prosenttia sanoo Ylen olevan Suomen uutistoimijoiden ykkönen. 85 prosenttia suomalaisista luottaa Ylen uutisiin. Verkkolähde: <https://yle.fi/aihe/a/20-10004107>. Julkaistu 19.01.2023. Haettu verkosta 16.05.2024.

KMT. 2023. Lehtien lukijamäärät. Haettu verkosta 18.05.2024. Verkkosoite: <https://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2023/09/KMT-2023-lukijamaarat.pdf>.

Sosiaali- ja terveysministeriö: yleistuki. 2024. Haettu verkosta 17.05.2024. Verkko-osoite: <https://stm.fi/yleistuki>.

Tilastokeskus. 2024a. Sekä työllisten että työttömien määrä kasvoi vuonna 2023. Julkaistu 25.1.2024. Haettu verkosta 18.05.2024. Verkko-osoite: <https://stat.fi/julkaisu/clmhm8nj1zqe00avvnfz3j11o>

Tilastokeskus. 2024b. Yksinyrittäjien määrä väheni vuonna 2023. Julkaistu 14.3.2024. Haettu verkosta 18.05.2024. Verkko-osoite: <https://stat.fi/uutinen/yksinyrittajien-maara-vaheni-vuonna-2023>

Työ- ja elinkeintotoimisto: Työllisyyskatsaus, tammikuu 2024. Haettu verkosta 15.3.2024. Verkko-osoite:

https://www.temtyollisyyskatsaus.fi/Textbase/Tkat/Pdf/Tkat_fi.pdf

Aineiston lähteet - Helsingin Sanomien mielipidekirjoitukset. Haettu verkosta maaliskussa 2024.

A1. Helsingin Sanomat: 26.03.2024. Köyhyys on usein seurausta osa-aikatyöstä. Veirto Antti: <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000010312377.html>

A2. Helsingin Sanomat: 25.03.2024. Verkko-osoite: <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000010291972.html>

A3. Helsingin Sanomat: 07.03.2024. Villman Aki: Työttömyysturva tulisi nähdä osana työuraa. Verkko-osoite: <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000010270100.html>

A4. Helsingin Sanomat: 04.03.2024. Peltonen Juho: Työttömien määrä ei kerro kaikkea maahanmuuttajien työmarkkinatilanteesta Verkko-osoite: <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000010247397.html>

A5. Helsingin Sanomat: 06.02.2024. Jari Kostianen. Kolme-kymppiset rekrytoijat pitävät ikääni sairautena Verkko-osoite: <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000010201568.html>

A6. Helsingin Sanomat: 26.01: 2024. Luukas Hiltunen. Taiteilijayrittäjyys tunnistetaan Suomessa edelleen huonosti. Verkko-osoite: <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000010132072.html>

A7. Helsingin Sanomat: 30.12.2023. Kivistö Eero. Keikkatyötä tekevää ei pidä rangaista. Verkko-osoite: <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000010082697.html>

A8. Helsingin Sanomat: 21.12.2023. Tiensuu Alli. Osatyökykyisten työllistymistä voidaan edistää Verkko-osoite: <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000010068982.html>

A9. Helsingin Sanomat 10.12.2023: Tytti Hytti & Kirsi Aro. Sosiaalityöllä on keinoja pitkäaikaistyöttömyyden vähentämiseen. Verkko-osoite: <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000010022727.html>

A10. Helsingin Sanomat 14.10.2023: Irma Hirsjärvi. Hallituksen esittämät keinot eivät auta työttömiä. Verkko-osoite: <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000009915840.html>

- A11. Helsingin Sanomat: 3.10.2023: Luisto Mika. Menisin töihin, jos saisin työpaikan. Verkko-osoite: <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000009894238.html>.
- A12. Helsingin Sanomat: 20.09.2023: nimimerkki Olen surullinen esimerkki siitä, että korkea-koulutus ei takaa työ-paikkaa. Verkko-osoite: <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000009862850.html>.
- A13. Helsingin Sanomat: 20.08.2023. Rosenblad Jukka: Vaikeasti työllistyviä tulee aktivoida työmarkkinoille. Verkko-osoite: <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000009788012.html>.
- A14. Helsingin Sanomat: 16.04.2023. Ahonen Marke: Kymmenet työpaikkahakemukseni ovat tuottaneet vain hylkäysviestejä Verkko-osoite: <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000009519233.html>
- A15. Helsingin Sanomat 11.08.2023: nimimerkki Melkein reunalta pudonnut: Oma aktiivisuus työttömyyden ehkäisemiseksi on tärkeää. Verkko-osoite: <https://www.hs.fi/mielipide/art-200000977548.html>

